

EGYETEMES REGÉNYTÁR

Nyári felhők

Tizenöt elbeszélés

Irta
Szomaházy István

Budapest 1896
Singer és Wolfner kiadása
Andrássy-ut 10 sz.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

**Utazás a Láprózsán.
Az anhalti hercegnő.
Kalliope.
Ballada a szegény Tihamérről.
A pásztoróra.
A Golf-konzerv.
A bezárt fiók.
A unokák.
Az óra.
A borzavölgyi oroszlán kézírata.
Az esernyő.
A Haggard-féle sorsjáték.
Ihar párbaja.
A felolvasó.
A velőcroquette.**

Utazás a Láprózsán.

Tordayné már betöltötte harmincznyolczadik esztendejét, mikor egy nap eszébe jutott, hogy boldogtalan. Ez a tünet nem szokatlan a harmincznyolczéves asszonyoknál, de Tordayné igen sajátságos körülmények közt tette meg szomoru fölfedezését.

Szeptember vége felé járt az idő és a szép asszony lustán süttette magát a délelőtti napsugárral. Künn üldögélt a nyári lakás verandáján, mely, mint a Robinson magányos kunyhója, füstölt az elcsöndesedett vizparton. Négy hét előtt még virágos csónakok czirkáltak a zajos nyári lakások körül, most a szeptember hűvös melankholiája borult a sárguló vidékre. Az apró kisasszonykák még nem vették magukra az iskola jármát s Torday, a ki szerette a családját, szigorúan ragaszkodott ahhoz, hogy a felesége csak október elején költözködjék vissza a budapesti lakásba. Mig ő most is a vállalatai érdekében utazott, az asszony dideregve nézte esténként a sötét tavat, a mely szép Budapestjétől elválasztotta. Olyan hideg, olyan szomoru volt ez a kipusztult villatelep, hogy a nyaraló asszony minden este sirva fakadt, mikor a vizpart jegenyéi lassanként egészen beolvadtak az alkony szürke árnyékaiba. Mindenünnen csukott ablakok meredtek rá, a fürdőhelyről már nem hallatszott le reggelenként a zene, csak vinczellérek, öreg parasztasszonyok ballagtak el olykor-olykor a villa rácsozata előtt. Tordayné, mikor kilencz óra tájban álomra hajtotta a fejét, félénken bujt el vánkosai közé, nehogy a hullámok zugását meghallja.

Mig a gyermekek a bonnejukkal kóboroltak, Tordayné órákon át nézte verandájáról a világoskék vitzükröt. A szobaleány gondosan betakarta plaidekkel, de ő még így is dideregve lapozta regényét a szeptember aranyos verőfényében. Fázott, mindig fázott, pedig a tó csakugy sziporkázott még délelőttönként a nap odatüző sugaraiban. Néha csak ennyit irt a férjének egy aranysegélyes kartonlapon:

„... Egy nap ki fog itt aludni a tűz és a vinczellérek nem látnak több füstöt a kalyibánk kéménye fölött. És ha eljő, megfagyva, hófehéren talál meg az ágy csillogó zuzmarái között...”

A férje nevetve irt ilyenkor egy zárt levelezőlapot. (A zárt levelezőlapok prózáját a férjek számára találták ki.)

„... Unatkozik édes, ez az egész. Nem lehet pletykázni, nincs a kivel a barátnőit rágalmazza. Hát a tó szeptemberi poézise semmi az olyan gazdag léleknek, a milyen a magáé?... Édes, ne felejtse el barchent alsókat adni Terikére, mert még meg talál fázni a hideg estéken... Társalogjon a tóval, az megérti a maga beszédét...”

Tordayné bosszusan dobta el a zárt levelezőlapot.

- A tó jobban megért, mint a hideg, gunyolódó uram...

Érthetetlen érzékenység borult a lelkére, az öregedés legelső jele, mely olykor a legvigabb asszonyokat is váratlanul a hatalmába keríti. A szerelem megöli a kétségeket, de az ősz első hideg áramlata minden asszonyban azt a szomoru gondolatot kelti életre, hogy őt sohasem értették meg... Tordayné, mig a verandáról a tavon járó halászcsonakokat nézte, keserű könnyeket hullatott a Beniczkyne Bajza Lenke regényére.

- Senkisért meg, senki, a mióta a világon vagyok!... Harmincznyolcz esztendő alatt nem találtam egy odaadó barátot!...

És ijedten, elhalaványodva gondolta:

- Istenem, már harmincznyolcz esztendeje... Egy-két év és - mindennek vége lesz...

Mikor egy délelőtt kedvére sütkérezett a napsugaras verandán, egy könnyű, sárgára mázolt kucsr-kocsi állt meg nagy zajjal a kapu előtt. Tordayné, a ki rövidlátó volt, nem ismerte meg mindjárt a váratlan látogatót. Míg a vendég a szőlőkarók közt a verandáig jött, izgatottan suttozta:

- Élőlény... Egy élőlény, a ki lakkcipőt és fekete kabátot hord...

Körülbelül négy hete volt annak, hogy az utolsó lakkcipő véglegesen eltűnt a vidékről. Az unatkozó asszony kíváncsian hajolt előre a kendői közül.

- Ki lehet, ki jár itt, a hol a madár se jár?

A vendég már a virágágyak előtt mélyen megemelte a kalapját.

- Jónapot nagyságos asszony!

Tordayné felugrott a karosszékből.

- Nagyszerű, - maga az Fertőy!... Jöjjön gyorsan, hadd látok már egy eleven embert...

Fertőy Miklós telivér budapesti volt, a ki állítólag a minisztériumban dolgozott, de maga sem tudta bizonyosan, hogy melyikben. Egy kicsit udvarolt, egy kicsit festett, magánjeleneteket írt a műkedvelői előadásokra, lovagolt a bandériumokban, bokrétát küldött a primadonnáknak s olykor, unalomból, kártyázott is egy-két órát a kaszinóban. Egy jóra való zsur Fertőy nélkül körülbelül olyasféle számba mehetett, mint egy népszínmű-előadás Blaháné nélkül. Fertőy, novembertől áprilisig, egyszerűen permanenciába helyezte a fehér nyakcsokrot, sőt a zajosabb farsangi estéken négy példányban volt látható a különböző parketteken. Egyazon időben ült a Nemzeti Színház földszintjén, a Barbi Alice vigadóbeli hangversenyén és két vagy három zsuron is ugyanabban a félórában látták. Viharos januári éjszakákon öt-hat becsipett Fertőy tánczolta szenvedélyesen a szupé-csárdást...

A meglepett Tordayné nagy örömeiben majdnem a nyakába borult:

- Micsoda jó szél hozta magát ide?

- Itt vagyok tiz napja, de csak ma reggel tudtam meg, hogy maga még itt raboskodik a villájukban...

- Hol van tiz napja?

- Igaz, hiszen maga nem tudja... Tiz percznyire innen egy kétszázholdas latifundiumot örökölt az elhalálozott nagybátyámtól... A birtokomon két akó bor terem, meg hat kosár első minőségű Izabella szőlő... A hat kosár szőlő őrízésére egy emeletes kastély szolgál, mely a bácsinak nyolczvanezer forintjába került...

- És maga itt tud maradni tiz napig?

Fertőy csodálkozva rázta a fejét.

- Tiz nap, - hát az is idő? Csak nem unatkozik ebben az isteni környezetben? Mióta itt vagyok, gyűlölöm Budapestet, - mert itt fődöztem föl, hogy egészen jóra való kis szívet hordok a Ferencz-József kabátom alatt. A zsurokat az üres lelkek találták ki, az életnek az az igazi célja, hogy a természet metamorfózisait megfigyeljük...

Tordayné respektussal nézett hirtelenül felbukkant barátjára.

- Honnan szedte ezeket az axiomákat?

Fertőy komolykodva mutatott ki az aranyesőben csillámló vitzükörré.

- Nézze, a tó vize csupa rejtelmes árnyék, kóbor felhők, jegenyék, haragos sáserdők sötétlenek a mozdatlan habok alatt. A minap odafenn voltam a barátkolostorban, melynek ablakából mitsem lehet látni, csak a láthatárral ölelkező hullámokat. A kápolna kőkoporsóiban megholt barátok porladnak, az eltemetett király lábánál szelid habok locsolják a kősziklát... A kolostor-

udvar most csupa hervadó loncz, de én mámorosan gondoltam a télre, a mikor az oltárnál álmos konfráterek gyújtják meg hajnalonta a mécseket... A márványköveken misztikus alakok suhannak végig és a pillantásuk elfáradva siklik tova a tó havas rónaságán... És azt gondoltam: csak azért érdemes élni, hogy az ember ebben a milieuban hunyhassa le örökre a szemeit...

Tordayné elővette a zsebkendőjét.

- Ne mondja tovább, mert vörösre sirom a szememet...

Kérőleg, hizelkedve szoritotta meg a Fertőy kezét.

- Ugy-e, el fogja ezt szavalni valamenyik pénteki zsuromon?... Hanem így fogja elszavalni, ugyanezekkel a szavakkal?

De egyszerre elhagyta a nevetést, nedves szeme végigsiklott a hervadó őszi vidéken, a kezét bágyadtan lebotcsátotta.

- Igaza van, - mondta halkán, - sokkal inkább igaza van, mint gondolja...

Eszébe jutott betöltött harmincznyolcz éve, öregedő szive, az élet hideg, szomorú, vigasztalan alkonyi órái... Még szép volt, kíváncsi, még ébresztett szerelmi vágyakat, de már kétségbeesve érezte némelykor a leskelődő éjszaka hűvösséget...

- Ha unatkozna, - folytatta Fertőy, - kész örömmel rendelkezésére bocsátom a *Láprózsát*...

- A *Láprózsát*?

- Igen -, a legpompásabb vitorlás hajót, melyet valaha a világ-oczeánok láttak. A *Láprózsa* kabinjában kényelmesen tanyát verhet két személy, a fődélzetéről pedig mértföldnyi messziségre lehet belátni a holdfényben uszó tó vizét... Ha akarja, örömet elviszem valamelyik nap a barátok kolostorába...

- Kettősben?

- Giovanni is velünk lesz, a hajós legényem...

Tordayné egészen fölélénkült.

- Tudja mit, ha holnap szép idő lesz, hozza ide a *Láprózsát* a villa alá...

- A vitelbért az esetben előre kérem... Egy pohár cognacot és egy harapás hideg sültet...

A szép asszony ebédre is ott tartotta a *Láprózsa* gazdáját, a ki csakhamar mély barátságot kötött a két kiskorú Torday kisasszonynyal. Mikor fekete kávé után bucsut vett, a kis lányok a bonnejukkal együtt elkisérték a várakozó kocsig.

Másnap egy idegen tengeri szörnyeteg tűnt föl a nyaraló alatti öbölben, s a villa cselédsége messzelátókkal nézte azt a kékinges dalmát ficzkót, a ki a vitorlákat igazgatta. A *Láprózsa* pár perc múlva horgonyt vetett a pusztasági kikötőben, s a fődélzetről egy ismeretlen tengeri tábornagy lengette a villa felé a sapkáját. Fertőy volt, a ki csakhamar csónakon jött ki a partra a várakozó szép asszonyért.

Érzékenyen bucsut vettek a háznéptől, a kis Fertőy kisasszonyok pedig a partig lekisérték bonnejukkal csinosan felöltözött mamájukat. Giovanni, a ki a fődélzeten várt rájuk, szalutálva köszöntötte a *Láprózsa* elragadó utasát...

A hajó kikanyarodott az öbölből, mely tíz perc múlva véglegesen eltűnt a szemük elől. A tó vizét pompás szél horzsolta és a kis yachtról nemsokára parányi lepkékké zsugorodtak össze a kis lányok lobogó zsebkendői... A *Láprózsa* teljes széllel hasította a világoskék hullámokat...

Gyönyörű délelőtt volt, tompa, de bájos őszi napfény borult a szőlőkre és a hegyoldalakra. A színek még a kolorista nyár palettájáról kerültek a mosolygó vidékre, de egy szürke dekadens, az őszi, már megkezdte szomorú munkáját. A rezignáció szelid költészete lebegett a verőfé-

nyes vidéken, az elmulásban való megnyugvás költészete... Az ősz egy mosolygó, ftizises asszony, a ki a hajában még harmatos rózsát hord... Tordayné szótlánul hajolt ki a födélzet karfáján és szeme elveszett a tó bágyadó színein, az elmosódó kék hegyeken, melyek a horizont szélén a ködbe olvadtak, a kolostor kettős tornyán, mely büszke fenségben trónolt a sziklás hegyorom fölött. Délelőtt volt, aranyos napsugarak kaczerkodtak a fodrosodó hullámmokkal -, de mély, szinte áhitatos csönd reszketett az átlátszó levegőben... A vasárnap délelőtti hangulata lebegett a szeliden haldokló szőlők fölött, melyekből csak ritkán hallatszott idáig egy-egy hangosabb kiáltás, elhalván a földézett visszhangban... Mintha a Láprózsa tizezer mérföldnyire uszott volna a civilizált vidékektől, az oceán ünnepies csöndjében... Csak távolról, a paloznaki partok felől, reszketett egy harang szava a levegő láthatatlan hullámain...

- Nos, mit szól hozzá? - kérdezte Fertőy a vendégétől.

Tordayné különös pillantást vetett rá, mint gyermek, a kit fojtogat a sirás. Oly nehéz volt a szíve ebben a csodálatos őszi enyészetben -, oly érthetetlenül közel érezte magához az elmulás gondolatát. Mosolygott, de a szeme hirtelen tele lett könnyekkel.

Az aransípkás Giovanni alázatosan eléjük állt.

- Tálalva van, szólott meghajolva.

Az udvarias Fertőy hercegi villásreggelivel várta bájos utasát, s a Láprózsa kabinja az oceánjáró angol gőzösökkel vetekedett éléstár dolgában. Hideg sülték, pezsgők, pompás gyümölcsök vártak rájuk a rögtönzött buffetben, s Fertőy a grandseigneur szeretetreméltóságával adta a figyelmes háziurat...

Kocczintgattak, tréfáltak, Tordayné néha fenéig felhajtotta a vékony pezsgős poharat. Fertőy gyönyörködve nézte: igazán úgy rémlett neki, hogy soha sem látott szebb asszonyt életében. Csupa élet, csupa egészség volt és a simára vasalt, rózsaszín kreton-bluz, melyet egy sárga öv fogott át, világosan sejtette pompás vállait, karcsu, arányos derekát. Fertőy rágyújtott egy szivarra és látván, hogy a vendége álmos, udvariasan megkérdezte tőle:

- Nem kívánja a délutáni álmocskáját?

Tordayné kaczerul nyujtozkodott.

- Hogyne, majd leragad a szemem.

- Akkor szépen le fog feküdni ide a dívánra és alszik egy órát vagy másfelet.

- És maga mit csinál addig?

- Felmegyek a fedélzetre és kémlelem a véghetetlen oceánt.

- De nem jó le, a mig nem hívom?

- Mit tanácsol?

- Hogy maradjon odafenn, ha az élete kedves...

Fertőy alázatosan kezet csókolt és a szép utast egyedül hagyta a kabinjában. Délután két óra volt, a szeptember mimelt forrósága borult a mozdulatlan habokra. Nem a július gyötrő napfénye ez, hanem az üdülő betegek, a kényesek langyos sugárözöne, melyben olyan édes megfürödni utoljára... Beállt az ebéd utáni szélcsönd, a Láprózsa lomhán ringatózott a szendergő víztükrön. Giovanni még bibelődött egy darabig a vitorlával, de látván hogy minden haszontalan, ő is elbóbiskolt a nagy vászonlepedő árnyékában. Fertőy úgy érezte, hogy az egész kerek világon egyedül van... Körülötte minden mély álomba volt merülve; a Láprózsa, a szép asszony, Giovanni, a tó, a parton fehérülő villák, a falusi vinczellérek prэшázai... Csak a nyári levegő zugása vette körül a pihenő hajót és mintha egy otromba dongó légy bugott volna valahol a levegőben.

A hajó fölött egy dióbarna pillangó keringett, egy különös pillangó, a melyet Fertőy még soha sem látott életében. Bolondos gondolatok czikkáztak az agyában, mintha a lepke a saját fejéből röppent volna ki, s most gunyosan így szólana hozzá:

- Nem okos ember, a ki idefenn kuksol, míg egy szép asszony nyitott ajtók mellett alszik a szomszédos szobában...

Fertőy elhessegette a lepkét, de a különös pillangó most az árboczfá derekáról nézett vele csufolódva farkasszemet.

- Élhetetlen, mondta megvetéssel, nem tudod kihasználni a kedvező alkalmat.

Fertőy helyeslőleg bólogatott.

- Igaza van, senki sem lenne helyemben ilyen ostoba módon tartózkodó.

A pillangó elrepült az árboczfáról, de a pajkos gondolat ott maradt a Fertőy fejében. Ej, mi lenne csakugyan, ha megnéznők, hogy alszik-e?

Lopva lesurrant a lépcsőkön, nehogy Giovanni az álmából felébredjen. A kabinban le volt bocsátva az ablakfüggöny, hűvös, biztató homály fogadta a felnyitott ajtóban. Ugy érezte magát, mint a tolvaj és hallgatózva állt meg a küszöbön. Mi lesz, mi fog történni odabenn? Ej, bolondság, az történik, a mi Ádám óta rendszeren, egyedül egy kíváncsi asszonynyal...

Halk pihegés hallatszott a meggyvörös szattyándivánról, - Tordayné gyanutlanul aludt. Hátha nem is alszik, csak színleli, affektálja az álmot?... De nem, még sem lehet, mert lám, fel van pattanva két gomb a csinos kretonbluz elején...

Két gomb nem a világ, de két gomb is sokra képes, különösen akkor, ha hiányzik... A Fertőy szeme káprázva nézte a kibontott bluzt, pedig csak két centiméterrel több látszott ki a Tordayné hófehér vállából...

A széken egy fűző hevert, meg a vékony, összegöngyölgetett, sárga öv. A szék alatt egy mesébe való topán, - de a lábakat irigyen eltakarták a szoknya bő ránczai... Édes fészek, a hol a legszebb pesti asszony ilyen otthonosan tanyát vert.

Nem irom le a Fertőy lelki küzdelmeit (mert a pszichologikus rajzokhoz amugy sem váltottam iparendélyt, s csupán a könnyed humor terén szabad jog szerint működnöm) csak ott kezdem, a hol az alvó asszony hirtelen felriadt álmából. A kitanult olvasók jól tudják, hogy Fertőy alattomosan vállon csókolta (a Fertőy minden irodalmi őse így tett) s Tordayné bágyadtan szegezte rá szép, de kissé értelmetlen szemét.

- Mit akar?

- Kérdezheti?...

- Hogy mert idejönni, mikor megtiltottam?

Gyorsan begombolta a két engedetlen gombot, de a kezét, mely a Fertőy kezében pihent, nem vonta vissza ugyanolyan sietséggel.

- A fedélzeten türhetetlen a forróság, mondta a rosszhiszemű Fertőy...

- Mindegy, még sem lett volna szabad lejönnie...

Fertőy kiáltani szeretett volna örömeiben, mert ez a békés tónus biztossá tette a felől, hogy Tordayné az övé lesz...

- Ha megtűr, engedelmesen meghuzódom a lábainál, vagy szépen elmondom a reggeli imádságot...

Tordayné elnevette magát.

- Nem bánom, de ha rosszul viseli magát, könyörtelenül kitérdeltetem a sarokba...

- Nem viselem magamat rosszul, ha a tanító néni megint kigombolja a fentebbi gombokat...

- Mindjárt a kezére csapok!

Igy folyt egy darabig a beszélgetés, tréfásan enyelegve. Mindketten elhallgattak később és egyszerre megéreztek a friss szellőt, mely a parti hegységek között feltámadt. A gyöngén himbálózó Láprózsa egyszerre teljes vitorlájával nekifeszült az erőteljes szélnek, mely jókedvűen tovaragadta őket a félsziget sziklabérczei felé. Valami kéjes, kimondhatatlan érzés volt, a mint a kis vászonpillangó végigrepült a víz fölött, - és Tordayné érthetetlen módon elfogták megint az előbbi napok szentimentális érzései...

Szép volt, hódító, a szeméből szenvedélyes fiatalság csillogott, - és mégis, az a borzasztó bizonyosság fogamzott meg benne, hogy ez az utolsó szerelmi kalandja... Az arcán még nem láttak ránczot, de a szívében kétségbeesve érezte már a dér hideg nyomait. Még nem fedezte föl a legelső ezüstös hajfürtöt, de finom asszonyi lelke már megsejtette az alkony közelgő sötétjét. Szeretett volna így szólani: „Édes ifjúság... édes, tovaröppenő szerelem...” - de megmagyarázhatatlan félelem fogta el és így szólott, majdnem könnyörögve:

- Huzza félre a függönyt - sötét van...

- A nap... mondta a mozdulatban Fertőy és mámorosan a szemébe tekintett.

Tordayné most felugrott a helyéből.

- Felmegyek a fedélzetre... idebenn megfojt a melegség...

Érezte, hogy vége van, hogy képtelen tovább megőrizni a józan eszét, hogy elbukik a legutolsó szerelmi harcban... Érezte, hogy gyalázatosan cselekszik, de egyszerre átfutott a szívéen az öregség fagyos áradata, mely immár feltarthatatlanul közelgett... És így szólott kétségbeesve a lelkében:

- Csak egyszer... csak utoljára... és meghalok...

Fertőy most átölelte a nyakát, keze belemélyedt az asszony sűrű hajába, izzó ajkával öntudatlan az ajkát kereste... És az asszony lázban égve, suttogta:

- Ne... jó istenem... mit tesz... Ne... édes, édes...

*

Giovanni így kiáltott:

- Tihany!

A félszigethez értek, a sziklás hegyorom alá, melynek lábát a tó vize mossa. A hegyoldalon még zöldeltek a galagonyák, mogyoróbokrok levelei virultak a keskeny gyalogösvényen, de a figyelmes szem már meglátta rajtuk a vörös eret, melylyel az ősz az ő áldozatait megjelöli... A vizen még csillogtak a napsugarak, de Tordayné didergett a verőfényben. Mintha rózsás bőre megpuhult volna, a szeme alatt fekete pöttyök ütődtek ki és Fertőy ijedten pillantotta meg a ránczot, mely az ajka szögletében leskelődött...

Nekiindultak a gyalogösvénynek, mely a holt király kápolnájához vezet. Hervadt, szomorú virágok köszöntötték őket a sárguló domboldalon.

Az anhalti hercegnő.

Pongrácz a „Hollandi Udvar”-ba ment ki vacsorázni a barátaival. Mielőtt a zenepavillon elől megindultak volna, türelmetlenül nézte meg az óráját.

- Az ut oda és vissza másfél óra, a vacsorába is beletelik egy óra... Nagyszerűen agyon fogom ütni azt a három órát, a mi a találkozásunktól elválaszt...

Minthogy magam is fürdővendég szoktam lenni, tartozom azzal a diszkréczióval, hogy ne áruljam el annak a gyönyörű asszonynak a nevét, a kivel a szerelmes Pongrácz találkozni óhajtott. És vajjon mit is tartozik a dologra, hogy ki volt a Pongrácz ideálja? A ki minden áron tudni akarja, ugysis megkaphatja a pontos címét a kertész pavillonjában, a honnét egész rózsza- és szegfűerdők keltek utra mindennap egy zöldbefuttatott villa felé. Pongrácz egy detektív szivósságával környékezte két hétig a zöldbefuttatott villát, míg végre elérkezett a boldog nap, mely türelmét és kitartását megjutalmazza.

Pongrácz nem beszélt sokat az uton és a vacsora közben aggodalmasan szemlélgette a Kogel fölé gyülekező felhőfoslányokat. Mikor a rántott csirkével végeztek, eszeveszett szél nyargalt végig a kerti korcsma asztalain és garázdálkodva rántott le egynehány rózsaszínű abroszt. Be kellett menekülni a verandára és a vendégek, a kik még nem végezték be a vacsorájukat, lemondólag integettek a korcsmáros felé.

- Ágyakat kell készíteni a korcsma-asztalra, mert innen alig jutunk be ma éjjel a fürdőbe.

A „Hollandi Udvar” terjedelmes telkét paskolni kezdték a hullámok, a nyárfák hajladoztak a szélben és kék villámok ijesztgették az idegesebb kirándulókat. A Pongrácz kollégái újra megtöltették a söröskancsójukat, de Pongrácz dühös izgalommal nézte meg odabenn az óráját.

Pont nyolcz óra volt. A „Hollandi Udvar” szép időben is jó háromnegyed órányira fekszik a fürdőhelytől; kérdés, hogy a kitörő zivatarban be lehet-e jutni egy óra alatt? Pongrácz dühösen rágta a szivarját.

- Milyen ostobaság volt idejönni!

Fizetett, magára öltötte a zöld loden köpenyegét és míg a többiek a verandán tanyát vertek, gyorsan elindult a fürdő felé. A gyaloguton ment jó darabig, de mikor a gyalogut elveszett az egyik majorságban, mérgesen nekivágott a buzaföldeknek. Jó negyedóráig mehetett, mikor egyszerre teljes erejével kitört az alpesi zivatar. A Kogel mély szakadékaiból piszkos esővíz omlott alá és a Pongrácz széles szalmakalapjáról kisebbfajta Niagara-zuhatok csurogtak le a megrémült pipacsokra. Pongrácz nem volt gyáva ember, de a folytonos villámlás megijesztette. Most látta először az alpesi vidékek rémületes égiháboruját, mely kegyetlen vadsággal verte végig a reszkető hegyeket s toporzékolva nyargalt keresztül a jajgató, hiszterikus fa-törzseken.

Pongrácz kétségbeesve nézett szét a hullámokon, de még haragjában is gunyos pillantásokat vetett a Kogel elsötétült orma felé.

- Hogy meglapul, hogy összezsugorodik a henczegő legény!

De csakhamar abbahagyta a gunyolódást, mert ő sem volt jobb helyzetben a Kogelnál. A loden-kabát ráragadt a testére, s a szél néha biztató kísérleteket tett, hogy a szomszéd tartományba áthajítsa. Pongrácz aggodalmasan nézett szét valami emberi hajlék után, mert azzal csakhamar tisztába jött, hogy élve nehéz lenne bevergődni a homályba burkolózó fürdőhelyre.

Tétován pillantgatott jobbra-balra az ég világoskék tűzijátékánál, mikor a jegenyésen tul egy kivilágított üvegterrász ötlött egyszerre a szemébe. Pongrácz biztatni kezdte meggémberedett lábait, s tiz percz mulva egy testet öltött Niagara zuhatag kopogtatott szerényen a villa üveg-falán. Senkisémet felelt, de Pongrácz, a ki e perczben az oroszán barlangjába is habozás nélkül belépett volna, sietve felnyitotta az üvegajtót.

A terrászon hárman üldögéltek a terített asztal mellett: két fiatal hölgy és egy idősoszakállu uriember. Mikor Pongrácz néhány pillanat mulva látni kezdett, ijedten dobta a háta mögé a cseppfolyóssá vált szalmakalapot.

- Jó helyre kerültem, dörmögte magában bizonyos humorral.

Egyszerre megismerte az üvegterrászt, melyet annyiszor megbámult messziről, mikor néha napján a Flóra-zuhataghoz kirándultak. A villa Maria Karolina anhalti uralkodó hercegnő tulajdona volt, ugyanazé az érdekes szőke asszonyé, a kinek válópöréről két világrész lapjai beszéltek ezekben a napokban. Az ujságok leírták, hogy a szőke Maria Karolina az anhalti kastély zongoratermében bizalmas téte a téteben találta a férjét, egy oldalági orleansi herceget, Adelheide von Felsenbach kisasszonynyal, a hercegi udvar felolvasó hölgyével. A szőke uralkodó hercegné úgy tett, mint a pirosvérű polgári asszonyok: rögtön világgá kergette a perfid perszonát, az urának pedig udvarias szavak kíséretében adta ki az utlevelet. Az orleansi herceg, a ki csak indigéna volt Anhaltban, a titkára kíséretében könnyezve kelt utra a monakói tengeröböl felé, s a következő héten már a kaszinói croupier-k közt keltett szenzációt új és eredeti játék-kombinációival.

Mikor Pongrácz megtudta, hogy hova tévedt, villámgyorsan cikázott át az agyvelején a következő gondolat:

- Ugyan, micsoda törvény parancsolja nekem, hogy én az anhalti uralkodó hercegnét ismerjem?... Ugy fogok tenni, mintha sejtelmem sem lenne a kilétéről - az ilyesmi tetszeni szokott a koronás asszonyoknak...

A ruhájáról ügyesen lerázta a vigan csörgedező patakokat, majd udvariasan meghajolt az öszszakállu ur előtt.

- Uram - szólott szerényen - az eső ide kergetett a villájukba és kénytelen-kelletlen a vendégszeretetükhöz kell folyamodnom... Ha a nagyságos asszony megengedi, itt várom be az égi-háboru végét, de ha alkalmatlannak találak, szívesen visszatérek ismét a kertjük alatt háborgó oczeánra...

Mikor Pongrácz a nagyságos asszonyt említette, pajkos napsugár szaladt végig a szőke asszony ibolyás szemein. De aztán komolyan így szólott:

- Ön a fürdőben lakik?

- Igen, -: felelt Pongrácz, - csak öt nap előtt jöttem Magyarországból... Odakünn vacsoráztam a *Hollandi Udvar*-ban és a zivatar utólért a visszatérő utamban...

Majd szertartásosan meghajolt és bemutatkozott.

- Pongrácz a nevem, ügyvéd vagyok és tartalékos főhadnagy a budapesti I. számú huszárezredben...

- Oh, hát huszár! - mondta a szőke asszony nyájasan.

Helyet mutatott Pongrácznak az asztal mellett, majd az öreg urra és a másik asszonyra mutatott:

- Teichwald Ottó, a nagybátyám, Teichwald kisasszony, a testvérhugom... Magamat meg özvegy Teichwald Kurtnénak hívnak - s a boldogult férjem mind százados szolgált a német hadseregben...

Pongrácz értelmesen bólintott.

- Hol lakik a nagyságos asszony? - kérdezte szeliden.

- Anhaltban, a Salpeter-utczában, a Salpeter-tér mellett.

Az öreg ur elfordult kissé, a fiatalabb hölgy pedig sürgős nézegetni valót talált az asztalon heverő himzésen. Pongrácz menyeyi derűtséggel élvezte a rögtönzött vigjátékot.

- A fenséges asszony azt hiszi, hogy engem bolondít... Várjunk csak fenség, majd meglátjuk, hogy ki nevet utóljára?

Félénken vett ki egy szivart a selyembéléses tárczájából:

- Megengedik?

- Mintha csak otthon volna, - szólott a szőke asszony mosolyogva.

Pongrácz rágyújtott a szivarra, a házi asszony pedig az öreg urhoz fordult:

- Kedves bácsi, - mondta, - csöngessen, hadd hozzanak forró kávét az átfázott huszárnak...

A nagybácsi megnyomta a csöngetyü gombját, egy öreg, pofaszakállas komornyik pedig párolgó fekete kávét hozott a váratlan vendégnek... Pongrácz nem kínáltatta magát sokat, hanem vigan felhörpintette az aranyos csésze tartalmát.

- Mindig úgy hallottam, hogy az anhalti asszonyok kedvesek, de most látom, hogy még kedvesebbek a hirüknél.

A fiatal hölgy a földre ejtette a himzését, az öreg ur pedig a szemüvegét kezdte törölgetni a zsebkendőjével. A szőke asszony bájosan elnevette magát.

- Elbizakodom, ha ilyen szép bókokkal kényeztet...

A komornyik cognacot is hozott a fekete kávé mellé és Pongrácz, a ki derekasan átfázott, fesztelenül delektálta magát a kitűnő itallal.

- Sok-e odabenn a szép asszony? - kérdezte a hercegnő barátságosan.

Pongrácz szomoruan intett.

- Dehogy, csupa tiszteletreméltó rom... A *Hohe Tannenburg* csonka tornya fiatal gyermek hozzájuk képest, pedig, ha jól tudom, a XIV. században építették...

- Lám, ilyenek a férfiak, - mondta a hercegnő tréfásan. - A fürdőben hat asszonynak udvarol, itt pedig a Hohe-Tannenburghoz hasonlítja valamennyi ideálját.

Az öreg ur cigarettel kínálta meg Pongráczot, a szőke asszony pedig kérőleg szögezte rá világoskék szemét.

- Meséljen valami pletykát, - szólott epekedve.

- Miféle pletykát?

- A fürdőbeli asszonyokról...

- Hát kiket ismer a nagyságos asszony?

- Mindenkit, a Waldemarquellé-től a Waldmühle-ig.

- Ismeri Kesselwarthnét, a bécsi bankigazgató feleségét?

A hercegnő megbökte a homlokát.

- Várjon csak - az a magas, barna asszony, a ki fehér flanel ruhában szokott üldögni a kut körül.

- Ugy van. Tehát akarják-e hallani a Kesselwarth ur, a Kesselwarthné asszony és a hegyes-szakállu Lucifer történetét?

A hercegnő csillogó szemekkel hajolt előre.

- Lucifert ugyebár Lothar von Teucht-Hammernek hívják s gárdahadnagy egy porosz vértesezredben?

Pongrácz csodálkozva nézett rá.

- Hát tudja a nagyságos asszony?

- Magát a történetet nem, de a szereplőkről hallottam egyetmást...

Pongrácz elmesélte a legujabb fürdői pletykát, az anhalti uralkodó hercegnő pedig tágranyilt szemekkel hajolt előre az asztal fölött. Az öreg ur és a fiatalabb hölgy is közelébb huzzák a székeket s szomjas tekintettel szűrcsölték a pikánsul elmondott történetet. Pongrácz, mikor a mondókáját elvégezte, bizonyos demokrata elégtétellel vont le a következő igazságot:

- Bizony isten nem nézné ki belőle a kíváncsi fehérszemélyt, a ki az udvarmestere és az udvari dámája kíséretében látja meg citromsárga fogatában... Pedig az anhalti uralkodó hercegnő is épp olyan kávéénike odahaza, mint a zsilipvölgyi járásbiróné...

Jókedvű malicziával mesélt egyetmást a különböző fürdővendégekről, s csodálkozva tapasztalta, hogy a hercegnő minden embert ismer, a ki a kutak körül megfordul.

Pongrácz visszaélt kissé a helyzettel, a mennyiben illetlen gyorsasággal üritgette ki több izben a cognacos poharát. Lassanként elfeledkezett a légyottjáról, duhajkodó jó kedve támadt s gonosz ötletek csiklandozták veszedelmesen a szája padlását. Kedélyesen, elégedetten nézett ki a dühöngő zivatarba, majd vidáman csettintett a nyelvével.

- Pompás kis szigetre tettem szert, - gondolta elbizakodottan...

Pajkos gondolatok motoszkáltak a fejében és egyszerre alattomosan nevetni kezdett.

- Zavarba fogom hozni a fenséges asszonyt...

Az öreg ur hálásan nézett rá, a fiatal hölgy letette a himzését, a hercegnő egy császár-zsemlyével játszogatózott szórakozottan az asztalon. Pongrácz együgyü arcot vágott.

- A nagyságos asszony azt mondta az imént, hogy az anhalti hercegség a lakóhelye...

- Anhalt, Salpéter-utca, a Salpéter-tér mellett...

- Akkor bizonyosan tud néhány ismeretlen részletet a hercegség világhírű botrányáról... Hát csakugyan olyan kardos menyecske az anhalti uralkodó hercegnő?

Pongrácz be volt kissé csipve, de pszichológiai érzékének mindenha becsületére fog válni, hogy e mondása után így szólott magában bánatosan:

- Bolondot beszéltem, kifognak kergetni az esőbe...

A hercegnő vértelen arccal meresztette rá vizsinü szemeit, a fiatal hölgy pedig mind a két kezével megkapaszkodott a félrecsuszott abroszba. Csak az öreg urnak volt annyi lélekjelenléte, hogy a csöngettyű gombját megnyomja...

Pongrácz szomorú pillantást vetett a félig telt cognacos üvegre, az öreg úr aranyos cigarettedobozára, a terrász puha, kényelmes székeire. Érezte, hogy kiűzik a paradicsomból és keserű rezignációval dörmögte:

- Ugy kell, minek járt el a szám!...

Mig a komornyik kijött, a hercegnő dideregve burkolózott be egy fehér gyapjú shawlba, Pongrácz pedig szenttelenül vett még egyet az udvarmester cigarettái közül. Mikor a kékfrakkos, öreg hercegi szolga végre megjelent a terrászon, az udvarmester csöndesen mutatott a könnyedén cizgertázó Pongrácz felé.

- Ezt az urat elfogja vezetni az országotig...

Pongrácz, míg a kabátját és a kalapját összeszedte, fesztelen nonchalance-szal tette hozzá:

- Ugy van barátom, elfog vezetni, mert sürgős dolgom van odabenn...

Meghajolt a szóval társaság előtt, majd a komornyikkal együtt elindult az országot felé. Az égből patakok omlottak alá és Pongrácz elkeseredve gondolt a száraz, meleg, üveges terrászra, a honnét csufosan kikergették. Mikor kiértek az országotra, egy fényes ezüsttallért adott át a didergő komornyiknak.

- Fogja barátom a szívéért...

A fürdőhely lámpái még nem látszottak. Pongrácz a sötétben bandukolt tova. Összehúzta magán a vizes köpönyegét és így dörmögött:

- Az ördög látott ilyet, - ennyire megharagudni egy ártatlan tréféért!

Kalliope.

Nemrégiben záros határidőre kellett megírnom egy elbeszélést. A sietős munka nem ment valami jól, néha perczekig kellett vesződnöm egy ostoba mondattal, a fantáziám kiszáradt, a festékes csészécskéimből csak nagy fáradsággal tudtam kimártogatni a színeket - és busan, bosszankodva csaptam le a tollamat az íróasztalra. Magam sem tudom, hogy miért, - de végre így kiáltottam fel türelmetlenül:

- Oh, Muzsa, hajdani kollegáim kedvese, - hol vagy, hogy megsegítenél bajomban!...

Nem telt bele két másodpercz, a cseléd lábujjhegyen lépett be az írószobámba, egy vékony elefántcsontpapírral a kezében. Egy névjegy volt, a melyről ezt a sort olvastam le: „*Mlle Kalliope.*”

Egy öreg kisasszony lépett a szobámba, kissé kopott, fekete karakül-köpenykében, gyöngyös, viola virágos kalapban, a kezén recézett keztyűkkel. Nem volt éppen vén, - de csuffá, kellemtelenné tette a rizspor, mely az arcza ránczait betöltötte. Vénkisasszonyos selypítéssel kívánt jó napot, majd fáradtan leült az egyik karosszékbe.

- Kihez van szerencsém? - kérdeztem tőle csodálkozva.

- Hát nem olvasta a névjegyemet?

- olvastam, de még sem értem egészen...

- Kalliope kisasszony vagyok! Mlle Kalliope, az epikus költészet muzsája... Ha jól tudom, hívni tetszett tiz perczcel ezelőtt...

Zavartan szögeztem rá a szememet - és Kalliope kisasszony szégyenkezve babrált a plüs ridikülje mélyében. Oh, mily csuf volt így, arczán a szemérem pirjával, mily öregesen, vigasztalanul csuf! Az ember, még ha költő is, nem szeret rosszat mondani az asszonyokról, - de becsületemre: Kalliope kisasszony volt a legcsufabb teremtés a föld összes lány-személyei között.

Mikor látta, hogy hosszabb ideig mitsem szólok, szendén, ártatlanul emelte rám vizsinü szemeit.

- Doktor ur, - mondta suttogva, - ön alkalmasint azon csodálkozik, hogy kissé idősebb vagyok a hiremnél... Ön arczom rózsáit, termetem bájos körvonalait, szemem bódító tüztét keresi - a régi észvesztő muzsát, a ki a költőket homlokon csókolta... Ilyen istennőket ma már nem talál, legfeljebb az *Excelsior* című balletben, ha Sarkady kisasszony játszsza a Haladás szellemét... Ah, tisztelt doktor ur, valaha én is bohó, könnyelmű dalokkal jártam a virágos mezőkön, - mikor a fiatal Homér udvarolt nekem a görög babérligetek holdfényében... Ne vegye oktan dicsekvésnek, - Görögország minden gavallérja velem mulatott négyezer esztendővel ezelőtt... Micsoda partiekat csinálhattam volna, királyok és istenek, félistenek és faunok tették a lábam elé a szívéket... De balga voltam, mint minden szép leány és egy élet zavartalan nyugalmaért nem áldoztam fel a tovatűnő pillanatot... Tegnap egy szerelmes királyhoz suhantam be az éjszaka leple alatt, ma egy sóhajtó pásztor fejét fektettem az ölembe, egy jókedvű, ostoba faunnal táncoltam a virágos erdő mélyén... Csók, táncz, ölelés, - minden nap más karjában szunnyadni el, tovatűnni a legelső hajnali szellővel, bekopogtatni a poéták viskójába, kergetőzni a rosszkedvű árnyékokkal az alkony aranyos csendjében... Édes, szép ifjuságom, a mikor még az ifjak lázban nyögtek a látásomra, a betegek meggyógyulva csókolták övem leomló szövetét... Férjhez mehettem volna, mint a szőke Heléna, - de én többre becsültem a sóhajtozó bohémjeimet, mint a komoly megállapodott férjeket... Ah, édes, jó uram, - a

szerelem egy félórája többet ér, mint egy egész ezüstlakadalom, egy szellős pásztoróra többet, mint a függönyös nyoszolyák... Szerettem mindenkit, a kinek fiatal szive volt, de a kedveseim most közömbösen porladnak a virágos görög mezők alatt, - míg én árván, meggörnyedve bolygok a zuzmarás északon...

A szegény muzsa sirva hajtotta le a fejét, - de valóban nem is lehet valami vidám érzés, ha a kedveseink négyezer év óta nyugosznak közömbösen a föld alatt. Megsajnáltam a szomorú perszonát, s részvevőleg fogtam meg a kezét.

- Nono, édes Nagysád, hát térjen magához...

- Köszönöm, uram, - folytatta a könyező muzsa, - köszönöm, hogy van irántam egy kis jó indulattal... A görög gavallérjaim halála óta vége az én gyönyörű virágkoromnak, a fiatalság hirtelenül elhagyott, mint egy önző, rosszszívű udvarló... A középkorban még voltak némi hódításaim, fiatal papok, a kik magános kolostorokba vitték szerelmi bubánatukat, még hivo-gattak, invokáltak néha zord téli estéken... Latinos öreg urak, a kik még a régi fiatal nemes arczu muzsát látták a lelki szemeik előtt, még áhitatosan megemlékeztek rólam, ha töredezett lantjukat a kezükbe fogták... De azóta, jó uram, azóta!... Kinek kellem én, öreg, rigolyás, régi módi teremtés, a ki merő anakronizmusból kóborlok e kihűlni készülő földtekén?... Az erdők hidegek, a föld nedves és a lusta Héliosz már kora délután elmerül az oczeánok mélyébe... Oly hideg van itt, oly sötét!... Fázva gondolok vissza a napsugaras babéردőkre, a kék tengerre, a melyen valaha Homéroszszal jártunk kettecskén az aranyos verőfényben... Nincs már igazi napsugár - és a lelkem fázik belől az örökös alkonyatok ködében...

Ismét részvétellel fogtam meg rövid, recézett keztyűjét, de a muzsa most hevesen kapta el a kezét, s kétségbeesve ugrott föl a karosszékről.

- Ne nyuljon hozzám, szólott iszonyodva, nem érdemlem meg, hogy a kezemet megsimítsa, - mert, ah, jó uram, mindörökre el van zárva előlem a becsület ösvénye... Rossz, czéda, erkölcstelen perszóna lett belőlem, de mit meg nem tesz valaki, hogy a nyomoruságos életét megmentse... A gavallérjaim korcsmákba, lebujszókba, kaszárnyákba czipelnek magukkal, részeg korhelyekkel kocintok a füstös csapszékekben, kendőzőm magam, tökfilkókkal kaczerkodom és a gyalogjáróról kacsintok az urakra, mint a legutolsó debella... Oh, tiszta, makulátlan ifjuságom, mikor még nemes ifjak udvaroltak nekem és piruló királyfiak homlokára leheltem szűzi csókomat... Ki hitte volna, hogy a kloakákban kell gyalázatos kenyeremet megkeresnem? Az asszonyok irigykedve néztek rám és az istennők nyájasan köszöntöttek felséges atyám udvarában, - ma minden jóra való asszony elfordul, ha véletlenül megpillant az utcza-sarkon... Valaha az itakai tengeren bolyongtam az aranygyapjasok bárkáján, - ma az utcza-sarkon csábítgatom az ifjakat... Ha Zeüsz atyám megérte volna ezt, ha Mnemosyne anyám a Ranolder-utczai hónapos szobám piszkos függönyét megpillantaná!... Hátul lakom az udvarban és az ablakom egy gőzfavágóra néz, melyben részeg tót napszámosok dolgoznak. Valaha sötétzöld olajfaerdők és aranyos bárkák a tenger kék hullámain -, ma gőzfavágó és tót napszámosok - brrrr!

Megrázkódott és az ajka elkékült, - oly borzalmas volt látni a csuf, rizsporos, vénülő muzsát a mai enervált költők kedvesét... A szegény asszony fázósan huzta össze magán a köpenykéjét, majd esdekelve fordult felém:

- A költők mind hivatalt vállalnak, - mondta, - ki bankot igazgat, ki tüzek ellen biztosít, - miért ne juthatna hát a muzsa is valami tisztességes állásba?... Ha tekintetességed adna egy névjegyet, úgy gondolom, számíthatnék a sikerre...

- Hát hova akar bejutni?

Kalliope szemérmesen suttogta:

- A telefonhoz.

Egy névjegyre irtam néhány meleg sort, s a muzsa hálálkodva rejtette el az ajánló-levelet ridikülje mélyébe. Az ajánlás, a mint hallom, használt - és Kalliope, az epikus költészet muzsája, elsejétől kezdve mint kinevezett telefon-kezelő fogja szolgálni a budapesti előfizetőket...

Ballada a szegény Tihamérről.

Tihamér alanyi költő volt, de az alanyi költőkre rossz idők járnak a legutolsó évtizedben. Hol vannak ma már azok a szerelmesek, a kik alanyi költemények olvasásával töltik el a vacsora idejét? Az alanyi költészet lejárt mesterség, akár a szürszabóság vagy a koppantógyártás. Tihamér a lakáspénzét sem kereste ki az alanyi muzsából s a téli-kabátok intézményét csak a jó barátjai híreszteléséből ismerte. Kopottan, hosszú hajjal járt a Dunaparton és a városligetben s szelid nehezteléssel gondolt az idősebb Tihamérra, a ki már rég a sir homályában pihent.

- Nem jól cselekedett az öreg, mondta keserűen, mikor az alanyi költészetet jelölte ki jövőendő életpályámul.

Elvégre is mit cselekedhetett volna most már egyebet, sulyos harmincz évvel a vállán, ritkás, deresedő fürteivel? Harminczéves korunkban nem igen vagyunk már alkalmasok arra, hogy új mesterséget válasszunk s a szükölködő Tihamér irigy pillantással nézte a kövér ügyvédeket, a vagyonosodó kereskedőket, a nyugdíjukat élvező, elégedett hivatalnokokat. Ő előtte bizony szomorú színben tűntek föl az eljövendő öregség napjai, mert az alanyi muzsa sem különb a többi asszonynál: ő sem nézi valami szívesen a vénülő gavallérokat. Tihamér, ha néha hajnal-tájban a jövőjére gondolt, szomorúan vette ajkához a pikkolós csészét.

- Még pikkolóra sem fog telni, mondogatta elcsüggedve, pedig a pikkoló tartja a lelket az alanyi költőkben...

Történt eközben, hogy Waldner ur egy tavasszal beleszeretett az unokahugába. Waldner ur a Központi Bank igazgatója volt, a Waldner ur unokahuga pedig fiús rózsaszínű ingben játszó-gatott lawn-tennist a városligeti villájukban. A vezérigazgató, a ki Emmuskát gyerekkora óta ismerte, csak a rózsaszínű gigerliing láttára ébredt ama különös dolog tudatára, hogy a hugát szenvedélyesen szereti. Waldner ur udvarolni kezdett szép rokonának, az üres óráiban pedig fiatalos hévvel olvasta az alanyi költeményeket. Ily körülmények közt jutott kezébe a Tihamér *Szentjános-bogarak* című verseskönyve s nem tulzunk, a mikor azt állítjuk, hogy fináncz-férfiut talán a világ teremtése óta sem bájolt el annyira verskötet, mint a *Szentjános-bogarak* a Központi Bank igazgatóját. Waldner ur a költő privát élete felől is szerzett hiteles információkat s mikor megtudta, hogy Tihamér éhezik, haragosan csöngette be az írószobájába a bank legelső czégjegyzőjét.

- Tudja-e, hogy Tihamér éhezik? - szólott hozzá felindulva.

- Sőt azt sem tudom, hogy Tihamér a világon van, felelte a czégjegyző őszintén.

Az igazgató dühösen intett.

- Tihamér ezidőszerint a legjobb alanyi költő és a versei évszázadok múlva is élni fognak. Gyalázat, hogy a profán jelen absolute nem becsüli meg ezt a kitünőséget és Tihamér többször koplal, mint a hányszor jóllakik. Hogy ez égbekiáltó botránynak végét vessem, elhatároztam, hogy a költőt tisztességes fizetéssel alkalmazni fogom a vezetésem alatt álló pénzügyintézetben. Tihamér másfélezer forint fizetést fog kapni és négyszázötven forint lakáspénzt...

A czégjegyző udvariasan meghajolt.

- E szerint, szolt szárazon, a jövőre versben fogjuk kitölteni a váltók és az adóslevelek blankettáit...

- Ne beszéljen ostobaságokat, hanem értesitse azonnal Tihamért. A költő a levelezési osztályban fog dolgozni a Friedmann ur keze alatt.

Igy került be Tihamér egy szerencsés órában a Központi Bank levelező osztályába. Mikor a nagy függönyös előcsarnokon, az egyenruhás bankszolgák csoportjai közt végighaladt s mikor a csinos, selyem nyakkendő hivatalkóknak alázatosan bemutatkozott, a szegény költő hálálkodva gondolt a muzsára, a kinek biztos állását köszönhetette. Waldner ur, a ki még délelőtt fogadta, áradozva beszélt a költeményei felől, majd egy felületes pillantást vetett a poéta kopottas öltözetére.

- Ha a pénztárhoz lemegy, szólott aztán, száz forint előleget fog kapni, hogy a szükséges holmikat beszerezze.

Tihamérnak sohasem volt még száz forintja s mikor a fényes, kék bankjegyet a tárczájába dugta (a melyben mindeddig csak költeményeket őrizett), ragyogó színben látta maga előtt az egész szépséges világot.

- Öreg napjaimra villát veszek Promontoron és tehenet meg tyukokat tartok, gondolta. A verseimet pedig japáni bambusz-papíron adom ki, ujdonatuj elzevir betűkkel...

Friedmann ur, a kinek keze alá a boldog poétát beosztották, affektált udvariassággal fogadta a legujabb hivatalkót.

- Mondja csak, kérdezte naivul, mi történnék, ha a muzsa a hivatalos órák alatt keresné odahaza a lakásán?

Tihamér tréfásan felelt:

- Otthon hagytam a czimemet, hogy rögtön utánam küldhessék...

- Ohó, itt nem igen vehetnök hasznát. Az üzleti levelek terén még nincs elfogadva az ötödfeles jambus...

Friedmann ur kutatni kezdett az íróasztalán, majd egy halványnyomású levelet adott át a várakozó Tihamérnak.

- Nézze, szólt, a tápió-szeghalmi téglagyár ötvenezer forintnyi visszleszámitolási hitelt akar kieszközölni a bankunknál. Irja meg egy udvarias levélben, hogy harmincezer a maximum, a melyet a vállalatnak engedélyezhetünk...

Tihamér ostobán nézett a főnöke szemébe.

- Nem értett? - kérdezte Friedmann ur.

- Hogyne, dadogta a szerencsétlen költő, de azért méltóztatnék tán még egyszer elmondani...

Friedmann ur még egyszer elmondta a penzumot, Tihamér pedig gyöngyöző homlokkal vonult el abba a sarokba, a melyet kijelöltek számára. Mikor egy félóra múlva visszatért, a következő impurumot nyújtotta át kíváncsi főnökének:

Tisztelt Igazgatóság! Nem minden zavar nélkül válaszolunk ama szives soraikra, a melyekben ötvenezer forintnyi visszleszámitolási hitel iránt tesznek ajánlatot intézetünknek. Ötvenezer forint sok pénz tisztelt igazgatóság, több, mint a mennyivel e pillanatban rendelkezhetünk. Ha talán harmincezer forinttal szolgálatukra lehetünk, szívesen ragadjuk meg az alkalmat baráti érzelmeink bebizonyítására. Irják meg bár egy sorban, s a pénzt azonnal postára tesszük. Isten önökkel, tisztelt uraim.

A régi, őszinte barátsággal:

A Központi Bank igazgatósága.

Friedmann ur helyeslőleg bólogatott.

- Igen szép, szólott méltánylattal, s egy drámai költeményben csinosan is venné ki magát, ha Császár ur vagy Mihályfi ur elszavalná. De mivel a kitűnő művészeket nem küldhetjük le ez ügyben a tápió-szeghalmi téglagyárba, majd én fogalmazok önnek valami elfogadhatóbb levélformát.

Pár pillanatnyi sietős írás után Friedmann ur a következő levelet olvasta föl a poétának:

Folyó hó 9-iki becsesükre válaszólag tisztelettel értesítjük Önöket, hogy a pénzpiacz jelenlegi helyzete a kívánt visszleszámitolási hitel engedélyezését, sajnálatunkra, nem teszi lehetővé. Hogy azonban az ajánlott összeköttetés reánk nézve becsességét is demonstráljuk, egy harmincezer forintig terjedhető visszleszámitolási hitelt szívesen följánlunk Önöknek. Ujabbi becsesüket elvárva, maradtunk

kiváló tisztelettel
A Központi Bank Igazgatósága.

Tihamér megtörten támaszkodott a karosszéknek, Friedmann ur pedig a bevégzett stílisták önértékével folytatta:

- Mifelénk így irnak magyarul.

A Bankban néhány nap múlva a következő apokrif levél cirkulált, mint a Tihamér állítólagos fogalmazványa:

„Szemünk zavarban ég, szavunk remeg,
És szégyenpir borítja arcainkat
Miért születünk és ha már születünk,
A téglagyárral mért nem léphetünk
Baráti kapcsolatba? Oh ti jó urak,
Ha szütök érez értünk, elfogadtok
Harmincezer forint eszkompt hitelt,
Több nem telik, de ezt szívesen adjuk,
Vegyétek ezt s vérünket is, ha kell.
Az Isten áldjon! Éljen szép hazánk
És vesszen mind, ki áruló közöttünk.”

Mikor az igazgató Tihamér felől kérdezősködött, a levelező osztály főnöke komolyan lelkesedni kezdett.

- Pompás ember és új irányokat honosít meg az üzleti levelezésben... A felszólító leveleket a *Wallenstein* modorában írja, a nyugtákhoz pedig a *Velencei Kalmár*-ból veszi a szükséges színeket.

Az igazgató rendre utasította Friedmann urat, de a szegény poétának sok baja volt ettől kezdve a levelező osztályban. A főnök gunyosan olvasta végig a benyújtott fogalmazásait.

- Uraságod, szólt neki fitymálva, egy kissé hiányosan kezeli az egyszerű bővített mondatokat...

Tihamér tűrte egy darabig a szekatúrákat, de egy napon kifogyott a türelme.

- Bocsánat, mondta elpirulva, Tekintetességed kiváló tekintély lehet a lombard üzlet terén, de a magyar nyelv génusza talán mégis bensőbb viszonyban van én velem.

A levelező osztály főnöke megbotránkozva tekintett a Tihamér zavaros szemébe.

- A génuszszal lehet önnek viszonya, de írni nem tud, azt én mondom...

Ettől fogva minden második levele könyörtelenül visszakerült az asztalára, s a szerencsétlen Tihamér sirva gondolt az ő régi boldog éjszakáira, mikor még az alanyi muzsával társaloghatott szegényes hónapos szobájában. Gondolta-e akkor, hogy a *Szentjános-bogarak* költőjét valaha egy prózai bankhivatalnok fogja azzal vádolni, hogy a magyar nyelv titkaiban járatlan? Ő, a szöfűzés, a hangulatok, a finom árnyalások mestere, - és Friedmann ur, a ki minden egyes mondatában spanyolcsizmával és hüvelykszorítóval kinozza az ártatlan magyar nyelvet! A csöndesszavu Tihamért esztelen düh fogta el, mikor a Friedmann ur gunyolódásai az eszébe jutottak.

- Nem szabad tünnöm, szólt, mert ő tulajdonképpen nem engem sért, hanem a szelid, bánatos alanyi muzsát...

És ágyába térve, szégyenkezve gondolta:

- Gyávaság ennyi megalázást tünnöm, csakhogy mindennap meglegyen az ebédem...

Másnap nem is ment a hivatalba, és harmadnap is odakünn bolyongott a Zugliget bokrai között. Mikor a Központi Bank igazgatója a következő héten nyájas levélben kérdezte meg tőle a távolmaradása okát, Tihamér csak annyit irt egy zárt, háromkrajczáros levelezőlapon:

- Büszke és vig koldus vagyok, de szivemből megvetem az alamizsna konczt.

*

Tihamér nem volt sokáig vig koldus, mert mikor októberben, hiányos házbérfizetés miatt, egy reggel kidobták a lakásából, az aréna-ut egy hideg padján töltötte az őszi éjszakákat. Tihamér e szomorú időkben csak látásból ismerte a felöltöket és a havelockokat és az étkezése is rendetlenebb volt némelyessel, mint a kalocsai érseké. Miért van oly csenevész tüdejük a tehetségesebb alanyi költőknek? Tihamér egy éjszakán aggasztóan meghűtötte magát az ő szokásos lakópadján s mikor harmadnap a Dunaparton sétált, egyszerre hideg borzongás járta át elsoványodott tagjait.

A költő fentjárt még két napig, de a hét végén mentőkocsin vitték be a klinika ispotályába egy piszkos külvárosi kávéházból. A vig koldus ijesztően komolylyá lett és az apácák szánakozva adták be neki a szépszinű orvosságokat. Alkonytájt, mikor a betegek imádkozni kezdenek a sötétülő kórházi teremben, Tihamér epedő pillantásokat vetett a folyosó csillogó gázlámpája felé...

- Kit vár? - kérdezte tőle a jószívű apáca.

A költő fölemelkedett ágyából.

- Nézze, sugta álmodozva, nézze, nézze csak, ki van ott? A ruhája csupa szikra, a szeme oly kék, oly bánatos, hogy sirás fojtogatja a torkomat... Ez a muzsa, kedves nővér, az édes, alanyi muzsa...

Az apáca chlorál-hidráttal adott Tihamérnak, a ki reggel felé szerencsésen elaludt. Bóbiskolt késő estig, este fölébredt és váratlanul így szólt:

- Tévedtem, kedves nővér, Friedmann ur jobban tud magyarul... Ő mindent jobban tud, mint én, mert ő virágot hordoz a kabátjában, este cigányzene mellett vacsorál és nyáron a fürdőző lányoknak udvarol a kékvizű tavak mellett... Friedmann urnak van mindenben igaza, mert ő él, míg én csufosan elpusztulok... Jó éjszakát, kedves nővér...

E szókat mondván, a szegény Tihamér rezignáltan fordult a fal felé. Az apáca nem értette meg, mit akar, de ő is nagyon szomorú volt és ájtatosan összetette a kezét.

A pásztoróra.

I.

Kardosné katonás asszony volt. A férje ép úgy rettegett tőle, mint a cselédei -, és a kis Kardos-lányok, ha olykor csinyt követtek el, az atyjuknál kerestek oltalmat az anyjuk szigorúsága ellen. Ella, mikor tizenkétéves volt, néha kisírt szemekkel kereste föl Kardost az irodájában.

- Apa, - mondta keservesen, - véletlenül eltörtem egy téácsészét...

Kardos, a ki tudta, hogy a protekcióját kéri, aggódva vakarta meg a feje bubját.

- Bujj el, - tanácsolta aztán a szepegő leánykának, - mert az anyád, jól tudod, nem érti a tréfát...

Viszont Kardos, ha néha rossz fát tett a tűzre, félénken surrant be játszóató leányához a gyerekzsoba babái közé.

- Milyen kedve van az édes anyádnak? - kérdezte izgatottan.

Ella szomoruan tette le ilyenkor a szőkeruhás Csipkerózsát.

- Maradj itt, apa, - tanácsolta jóakarattal, - mert mama reggel óta haragos kedvében van...

Kardosné vezette a háztartást, ő intézkedett minden pénzügyi dologban, sőt a férjének is ő adott egy-egy ötforintost szivarokra és egyéb szükséges apróságokra. Ő pörölt a butorkereskedővel, ő ment el az adóhivatalba, ha valami hibás tételt reparálni kellett, ő szerezte be a papirost a férje irodájába. Kardos később már egy nyakkendőt sem mert venni a felesége tudta nélkül és ha néhanapján - valami titkolt pénzből - nyalánságokat vitt haza a kis leányainak, gondosan figyelmeztette őket:

- Ugy egyétek meg, hogy az édes anyátok meg ne tudja...

Ella később felnövekedett és bállokba járt. A katonás Kardosné ekkor élte második fiatalságát, mert az ilyen alkalmakkor a maga számára is csináltatott egy-egy sötétszínű selyemruhát. Csak ilyenkor tűnt ki, hogy az Ella édes anyja még szép és javakorbéli asszony és Kardos csodálkozva nézte a feleségét a czukrászda asztalai mellől.

- Bizony Isten nem látszik meg, hogy már három éve túlhaladta a negyvenet...

Ellát szerencse érte a mérnökök bálján; Ferenczy Lajos, egy gazdag építész, halálosan beleszeretett. Ferenczy nem egy monumentális alkotással gazdagította Budapest középületeit és vagyona révén gazdagabb menyasszonyra is számíthatott volna, mint a husz-huszonötezer forintos Kardos Ellára. Kardosné karonfogva ment vele az étterembe, Ella pedig tisztelettel nézte az impozáns szerb rendjelet, mely a Ferenczy frakkját ékesítette. Az építész később a szalonjukban is fölkereste őket és a Kardosház évkönyveiben ez az időszak fogja viselni örök időközön által az aranykor diszes nevét. Kardosné érthetetlen szentimentalizmus fogta el arra a gondolatra, hogy a leányát férjhez adja és Ella, a kinek eddigelé bizony nem igen volt része kényeztetésben, nem tudta mire magyarázni az anyja szokatlan gyöngédségeit. Kardosné olykor minden ok nélkül össze-vissza csókolta a leánya arcát és a legjobb ételeket, a legdrágább nyalánságokat belekényszerítette volna, csak hogy jó kedvre hangolja. És öltöztetés közben, a leánya fejlődő és mégis tökéletes természetében gyönyörködve, sokszor szeretettel csipett egyet az Ella gömbölyű karjain.

- Milyen szép vagy, milyen édes vagy!

Ferenczy, miután háromszáz konyakot és száz csésze fehér kávé megivott a Kardosék házában, egy szombaton hirtelen megkérte Kardostól az Ella apró, kis kezét. Kardos, a ki nem igen volt ahhoz szokva, hogy önállóan intézkedjék, zavartan babrált az íróasztalán.

- Beszélj, kérlek alássan, a feleséggel.

Ferenczy bement az asszonyhoz és Kardosné rögtön a tenyerébe csapott.

- Olyan feleséget kap, - mondta, - hogy mind a tiz ujját megnyalhatja. Dolgos, szerény, takarékos - és hogy milyen szép, azt csak én tudom igazán... És hála Isten, nem is úgy van nevelve, mint a pesti lányok... Ez nem fogja megcsalni az urát, mert én ölném meg a saját kezemmel, ha valaha kaczerkódnék valakivel...

Ella, a ki mindig arról álmodozott, hogy házai és fogatai legyenek, a mamája utasítására még aznap kimondta a boldogító igent... Ferenczy küldött egy szegfűbokrétát, februárban pedig, egy csunya és ködös estén, mint férj és feleség hajtottak ki a pályaudvarba a belvárosi plébániából.

II.

Mikor Ella, egy áprilisi napon, először ment végig asszonyfővel a koronaherczeg-utczán, összes lánykori ismerősei gyűlöletes pillantásokat vetettek a szerencsés Ferenczy felé. Ella szemmeláthatólag teltebb lett és pufók, rózsás arcából asszonyos tudással mosolygott a járókelőkre két csillogó gyerekszeme. Bár éppen az esküvője előtt töltötte be tizenkilencedik esztendejét, alig látszott többnek tizenhétnél s a kereskedők, a kofák, a kikkél olykor megfordult, csodálkozva nézték az Ella jegygyűrűjét, francia kalapját, nagy, asszonyos fülönfüggőit.

- A nagyságos ur egy babát vezetett az oltár elé, - szólottak hízelve.

- Jérum, az ilyen már asszony? - mondta a szakácsné a szobaleánynak.

A lánykori ismerősei nevetve köszöntötték Ella asszonyt, a ki komolyan, impozánsan biccentett édes kis fejével.

Kardosné mindennap meglátogatta a leányát, gyönyörködött az új asszony gazdaságában, méltósággal rendelkezett az Ella cselédeivel. És olykor, hivatalból visszatérve, Kardos papa is fölnezett a leányához, s tréfásan, gyermekmódra vette az ölibe, ha néha egyedül voltak a nagy lakásban.

- Nem kapsz több czukorkát, nem kényeztetlek, vége az Ellácska gyermekségének... Most már csak a kicsiny Ferenczy kap, ha egyszer megjön a betyár...

Ferenczy nagy tisztelettel bánt az anyósával, néha elküldte érte a kocsiját, néha föl is szaladt hozzá egy perczre, ha véletlenül dolga volt a lakásuk körül. Kardosné, bár körülbelül egyidősek voltak, mindig a koros mama hangján osztogatta neki a tanácsait:

- Szeresse, édes fiam, vezesse, támogassa, hiszen olyan tapasztalatlan, olyan gyerek... Ha nem röstel egy kevés jóakaró fáradságot, páratlan feleséget fog nevelni belőle...

De a leányát, ha délutánonként együtt kocsiztak ki a ligetbe vagy a budai részekbe, néha még a régi, szigorú hangozva szólította meg:

- Olyan férjet kaptál, hogy az összes barátnőidet eszi a méreg... Azt mondom, megbecsüld, ha jót akarsz... Ha valamikor azt hallanám, hogy megcsalod, rögtön kitekerném a nyakadat...

III.

Junius elején történt, hogy Kardosnének dolga akadt az ügyvédjénél. Ebéd után ment föl a zöldfa-utczai irodába, a melyben Gáspár doktor ilyenkor lefüggönyözött ablakok mögött pihente ki a délelőtti tárgyalásait. A szobaleány, a ki Kardosnének ajtót nyitott, tétovázva nézte végig a fekete ruhás urhölgyet.

- Be fogom jelenteni a doktor urnak, - mondta aztán szolgálatkészen.

Bement az elsötétített irodába, és Kardosné, a ki évek óta bizalmas viszonyban állt Gáspár doktorral, türelmesen várakozott az előszoba ajtajában. Az őrök szobája üres volt még és a szobaleány félénken kopogtatta meg az ügyvéd fogadótermének üvegtábláját.

- Ki az? - kérdezte Gáspár doktor hangosan.

- Egy urhölgy, Kardosné nagysága...

Alig mondta ki a szobaleány ezt a néhány szót, ijedt sikoltás ütötte meg a várakozó Kardosné fülét. Az ügyvéd rémülten szólt ki a becsukott ajtón át:

- Mondja, hogy nem vagyok itthon...

Ez a figyelmeztetés későn jött, Kardosné kipirulva rontott be az elsötétített irodába. A szobaleány ijedten hátrált előre, s mennyei gyönyörűséggel nézte, a hogy az ismeretlen nagysága dühösen veri öklével a fogadóterem tejüvegjét.

- Hé, nyissa ki, ha jót akar...

Belülről senki sem válaszolt, de Kardosné rekedten folytatta:

- Nyissa ki, - ebben a pillanatban kinyissa... Hallottam a hangodat, te czéda, romlott teremtés...

És hogy a belső szobában még mindig nem adtak életjelt, eszeveszetten megrázta a kilincset.

- Ha nem nyitja ki, rögtön betöröm az ablakot...

A kulcs most megfordult a závarban és a nyílásban egy halálsápadt férfifej jelent meg.

- Az istenért, - szólott a remegő Gáspár doktor, - ne csináljon skandalumot a cseléd előtt!...

Kardosné berontott a szobába, Gáspár doktor pedig behuzta utána az üvegajtót. A kanapén egy virágkalapos, elalélt fiatal asszony feküdt, a ki gyerekarczát szégyenkezve rejtette el a diván himzett vánkosaiba. Kardosné rögtön megismerte az Ella világos nyári bluzát.

- Gyalázatos, - dörögte elkeseredve, - inkább elpusztultál volna, semhogy ezt megérjem...

Gáspár doktor lehorgasztott fővel kuporodott össze az íróasztal fauteuiljében, Ella pedig sóhajtva nyitotta föl csillogó, kisleányos szemét.

- Ne bánts, - sugta gyöngén, - ne bánts, édes anyuskám... Oly boldogtalan vagyok, oly boldogtalan...

Kardosné megijesztette a leánya bánatos hangja.

- Ugyan miért volnál boldogtalan? - kérdezte nyersen.

Ella könyezve borult az édes anyja kezére.

- Nem szeretem az uramat, sohasem is szerettem... Mindig idegen volt hozzám és csupán a ti kedvetekért lettem a felesége... Ha Gáspár nem volna, meghalnék...

És hangosan, gyermekek módjára zokogva folytatta:

- Az is lesz a legjobb, ha meghalok...

A katonás Kardosné szívét forró érzékenység öntötte el, - hiszen oly hirtelen jött ez a szerencsétlen fölfedezés. Mindeddig büszke volt a menyecske leányára, a kit a sors jó férjjel, dus földi javakkal áldott meg s most Ella sirva, boldogtalanul vonaglott egy idegen férfiú szobájában. Szeme kivörösödött a zokogástól, széles csipője remegett és kezével lázasan szorongatta a kanapé vánkosait. Kardosné gyöngéden magához vonta a bűnös, vergődő teremtest.

- Ne sirj, - mondta ellágyulva, - ne sirj hát, ha én mondom... Gáspár, hozzon gyorsan egy pohár friss vizet...

Mig az ügyvéd künn járt, felbontotta az Ella füzőjét, majd kendőjével felszáritotta a leánya sürűen omló könnyeit. Most már szeliden beszélt, az anyák tehetetlen rezignációjával:

- Hát megcsalod, boldogtalanná teszed a szegény uradat!...

Ella bánatos szemét újra elfutották a könnyek.

- Nem teszem boldogtalanná, - dadogta zokogva, - hiszen ő mitsem tud róla, hogy Gáspárt szeretem...

Kardosné ijedten vágott közbe:

- No hiszen csak az kellene, hogy megtudja...

A friss víz magához térítette a boldogtalan asszonykát, Kardosné pedig ügyesen rendbehozta a felbontott frizuráját. Félóra múlva az anya és Gáspár doktor versenyt kényeztették a halavány Ellát, a ki szenvedő mosolylyal hallgatta a lélekzethez jutott ügyvéd trécselését. Mikor a mama később különböző visszaemlékezéseket adott elő leánykori élményeiből, aranyos nap-sugár szűrődött át az ablak hófehér függönyein. Kardosné, a ki valaha azzal fenyegetőzött, hogy a saját kezével öli meg a vétkező Ellát, most szakasztottan úgy bánt vele mint a beteg gyermekkel, a ki az egész környezetét lekötölte azzal, hogy a gyomrát elrontotta.

A Golf-konzerv.

Golf János 1825-ben találta fel a rántottleves-konzervet. A rántottleves-konzerv egy félkanálnyi fehér por, mely egy liter forró vízbe öntve, két ember számára ad kitűnő táplálékot. Golf János, a ki akkor szegény vendéglős volt Grác egyik néptelen külvárosában, mint dús-gazdag és tekintélyes gyáros hunyta be tíz év múlva a szemét. A Golf-féle apró bádogdobozok csakhamar egész Közép-Európában népszerűekké váltak, s a balkáni hadseregeket, a kik esténként vigán kanalzták a kantinokban az izletes rántottlevest, nemsokára több nagyobb állam katonasága is utánozta a konzervek meghonosításában. Id. Golf János, mikor a gyárkertre néző gyönyörű hálóteremben utolsó útjára készült, titokzatos mozdulattal adta át ifj. Golf Jánosnak a rántottleves-konzerv megsárgult receptjét. A körülállók csak ennyit hallottak a beszélgetésből:

- Édes fiam, milliókat teszek a kezébe!...

Ifj. Golf János kerek huszonöt évig, vagyis az 1860. esztendő derekáig kormányozta a hatalmas gyártelepet. A Golf-féle gyártmányok védjegye, a rézmozsáron ülő angora-macska, ez időben már egyik legnépszerűbb háziállatjává lett Európa középsorsú családainak, s a tromsói gyerekek ép oly gyönyörűséggel aprították be zsemléjüket a barna, köményszínű lébe, mint a kis cetinjei vagy cattarói nebulók. A második Golf János már elsőrangú tengeri fürdőkhöz pihente ki a téli szezon fáradalmait, s mikor egy júliusi napon az Északi tenger partján a legutolsó óráját közeledni érezte, ő is remegve adta át III. Golf Jánosnak a konzerv foszladozó receptjét.

- Ime a jólét, a gazdagság, a hírnév, suttogta sápadtan... Egy teremtet lélek sem tud kettőnkön kívül a konzerv készítése módjáról.... A hatszáz munkás egyszerű géppalkatrész, a fej te fogsz lenni, ezzel a rongyos papírral a fiókodban...

III. Golf János szintén rövid idő alatt megszerezte az öt megillető milliókat s még életében átadta a receptet IV. Golf Jánosnak, a ki a nyolcvanas évek elejéig állt a stájer gyártelepek élén. IV. Golf János mint *Captain Rouge* szerepelt a kiválóbb versenypályákon s híres lova, a *Noe's Bark* megnyerte az epsomi derbyt. IV. Golf János uralma önk előtt sem ismeretlen, t. olvasók: gyermekkoruk feledhetetlen emlékei közt bizonyára ott van a Golf-féle konzerv is, melyet nem egyszer kanalztak föl kicsiny betegágyuk vánkossai közt...

A Golf-féle konzervnek természetesen épp úgy megvoltak a maga elődjai, mint a többi szenzációs találmánynak; Németországban öt éven hamisították a híres bádogdobozokat, míg az államügyész rá nem tette a kezét a törvénytelen gyártmányokra. Konkurens részvénytársaságok sokszorosan fölülmulták reklámban a Golf-féle vállalatot, de a közönség, mely majdnem hatvan éven át szűrte a különféle Golf Jánosok rántottlevesét, sorra megbuktatta a keletkező czégeket.

- Alávaló kotyvadék ez, mondták, az aromás Golf-féle leveshez képest...

IV. Golf János alatt történt, hogy a gólya csökönyösen leányokkal állított be a családi házba. IV. Golf Jánosné (szül. Schoenherr Katalin) sirva járt el a templomba, ha a gólya utban volt a család felé:

- Kegyes Szűz, esdekelt félénken, add, hogy fiut hozzon már egyszer az akaratos, malicziózus madár!

A kis Golf-leányok, a mint egymásután felnőttek, papolva mesélték a bonnejuknak:

- Jövő évre itten lesz a kis öcsénk!...

De a gólya (mely néha csakugyan malicziózus házi szárnyas) makacsul megkötötte magát. Nyolcz-kilencz leányt czipelt egymásután a gyerekszobába. IV. Golf János, a ki veszedelmesen öregedni kezdett, aggodalmasan sugta a feleségének:

- Már nem fog sok látogatást tenni, érzem...

Még egy darabig számítottak a kis fiura a keresztnévén emlegették, mint valami kedves ismerőst, de a rossz gólya nem váltotta be a reményeket. IV. Golf János egy uralkodó kétségbeesésével gondolt a távoli jövőkre s később tehetetlen rezignációval nyugodott bele abba, hogy Krisztina, a legidősebb leánya, örökölje a Golf-család titkát. A kis lányt gondosabban nevelték, tudós akadémikusokat járattak hozzá a családi házba, s a kicsinyekbe alázatos respektust oltottak be a reménybeli családfő iránt. És a barna, feketeszemű Golf Krisztina sugárzó büszkeséggel viselte a neki jutott méltóságot...

Igy történt, hogy a kilenczvenes évek elején egy gyönyörű, ragyogó szemű hajadon örökölte a családi nagyság forrását: az I. Golf János sárga, piszkos, félig széjjelomlott reczipéjét...

*

IV. Golf János, mikor a leányával utoljára egyedül maradt, így szólott titokzatos suttogással:

- Soha se mutasd senkinek ezt a piszkos, foszladozó papirost!... A kincsnek éppen az a csodareje, hogy senkisémet tud róla a családfőn kívül!...

Golf Krisztina, mikor a gyárkertre néző fényes családi lakást elfoglalta, vállvonogatva zárta el a reczipét a nagy Wertheim-erődítmények mélyébe. Egy futólagos pillantást vetett a tükörbe (sohasem volt még ilyen fejedelme a hirneves dinasztának) s gondosan megigazgatta fehér, gigerlis nyakkendőjét.

- Az kéne, mondta nevetve, hogy a rántottlevesnek szenteljem az ifjúságomat és a szépségemet.

Fogadott egy gyárigazgatót, Müller Károly Ágostot, a ki eddig a stettini puskaporgyárban dolgozott, mint a műhelyek felügyelője. A bájos Krisztina elégedetten nézte végig a fiatal ember gyönyörű okmányait.

- Ha a puskaporgyártáshoz annyira értett, mondta finom logikával, nem képzelhető, hogy a rántottleveshez ne értene...

A konzerves skatulyák vigan röpködtek szerteszét a civilizált családok asztalaira és az új igazgató az afrikai gyarmatokat is szerencsésen belevonta az üzlet óriási ügkörébe. A nége-
rek, a kik egy mennyei sugallatra ájtatosan megtértek az anyaszentegyház kebelébe, pompás étvágygyal kanalazták a hittérítő telepeken a Golf-féle zamatos leveseket...

A szép Golf Krisztina mosolyogva nyitotta ki a gyáriroda ablakait.

- Jöjjetek, édes milliőcskák, suttogta csábítóan, röpjöljétek ide a karjaim közé...

És a milliőcskák beröptültek a szobákba. A rántottleves drága selyemruhákká, szikrázó, gyémántos ékszerekké alakult át a gyönyörű Krisztina számára, a ki kényeskedve szivta be olykor a rántás, a köménymag illatát.

- Micsoda emberek, mondta, a kik megeszik ezt a nyomoruságos kotyvadékot.

Egy szeptemberi délelőtt történt, hogy Krisztina a kert hátulsó részében olvasgatott egy Ohnet-féle elbeszélést. A szegény, sápadt márk szeme éppen baljóslatu fényben égett, s a hercegnő haragosan sziszszent föl a könyv hatodik fejezetében, mikor egy ismerős hang szólalt meg váratlanul Krisztina közvetlen szomszédságában.

- Bocsánat, kisasszony... Szabad megzavarnom egy pillanatra?

Nem a sápadt márkí volt, hanem Müller Károly Ágost, a konzervgyár fiatal igazgatója. Krisztina csodálkozva nézte végig.

- Kíván valamit? - kérdezte.

- Igen, kisasszony, az ügy, melyben fölkerestem, nagyon fontos... Két álmatlan éjjelem eredménye, hogy most itt vagyok... Miért tagadnám, miért alakoskodnám tovább, az első nap óta, hogy idejöttem, szeretem önt... Nem valami gyermekes érzés ez, egy komoly éjszaknémet szív szólal meg kegyed előtt e pillanatban... Ön egyedül áll, jóformán senkije a millióin kívül... Akar-e egy odaadó lelket, egy hív barátot, egy szerető férjet?... A gyár is megkívánja, hogy erős férfi álljon az élén, a ki a céget a kellő energiával képviselje... Kisasszony, kezében a sorsom, tegyen a legboldogabb halandóvá...

Krisztina nyugodtan nézett a gyárigazgató szemébe.

- Kedves Müller, mondta mosolyogva, önnek sürgősen vasat kell szedni, mert az agya veszedelmesen vérszegény... Azt mondom, vérszegény, pedig egy kis rosszakarattal egyebet is mondhatnék.

- Mit mondhatna?

- Hogy ostoba, nagyon ostoba, kedves Müller...

Az igazgató fölemelte a kezét, mint valaha a feldühödött Coriolánus.

- Jó, suttogta rekedten, majd megmutatom, hogy nem vagyok ostoba... A gyárat épp úgy kirántom a lába alól, mint a millióit...

Krisztina fölvette megint a könyvét és így szólott udvariasan Müller urhoz:

- Rántson ki mindent, a mi csak tetszik... De estig szedje össze a kis czók-mókját és gondoskodják kedves Müller, hogy reggelre tul legyen a határon....

*

Mikor Müller Károly Ágoston bucsu nélkül eltávozott a konzervgyárból, a munkások még kilencz óra felé is jókedvűen rágódtak a reggeli szalonnájukon. A munkafelügyelők ijedten jelentkeztek audienciára a cégtulajdonos kisasszony szalonjában.

- Mi ujság? - kérdezte Krisztina álmosan.

A felügyelők alázatosan meghajoltak.

- Az igazgató ur nem jelent meg az irodában és nincs, a ki a nyers anyagokat kiadja... Ötszáz munkabíró ember áll tétlenül a gépek mellett.

Krisztina összetűzte a pongyola ruháját.

- Várjanak, majd kikeresem a recipét...

Felkutatta a Wertheim-szekrényeket, a fiókokat, a különböző dobozok százait, de a Golf-féle konzerv titkos receptje seholsem akadt a kezébe. Hova tűnt e drága családi ereklye? Krisztina a homlokára ütött:

- Müller lopta el, a szerelmes és bosszuálló Müller...

Világos volt, hogy a Golf-féle milliók forrása idegen és rosszakaró kezekbe került. Mi lesz most a gyárral, a munkásokkal, az izgatottan várakozó felügyelőkkel? A szép Krisztina egy darabig töprengett, majd könnyeden összevonta a vállát.

- Bolondság, mondta, nem muszáj ragaszkodni a szép papák sablonjához... Miért ne lehetne új receptje szerint is tisztességes rántottleves gyártani?

És gondtalan kedélylyel folytatta:

- Vegyenek három rész köménymagvat, egy rész ánist, vagy akár három rész ánist és egy rész köménymagvat... Mindegy, így sem lesz rosszabb, mint ennekelőtte volt...

A gépek újra megindultak, - de jó Isten, mi lett az I. Golf János pompás rántottleves-konzervéből? A barna, izletes lé savanyu, izetlen folyadékká vált a profán unoka kezében és a felügyelők ijedten mondogatták:

- Nem leves ez, hanem keserű orvosság...

Mi sors várt ezek után a Golf-féle gyártmányokra, holott kétszáz gyár hasztalanul kísérletezett ötven éven át, hogy a Golf-konzerveket kiszorítsa a piacról?... Hogyan fogadják ezt a silány kotyvadékot, holott a kémikusok legkitűnőbb leveskísérleteit irgalmatlanul visszautasították?...

Egy napon megjelentek az újságokban a Müller-féle *Leveskonzerv* hirdetései, a pamutot gombolyító sárkánnyal, mint a gyár hivatalos védjegyével. És két hónap múlva százezer bádogdoboz vitte szét az igazi Golf-féle konzervet, az I. Golf János rántottlevesét, mely a ravasz Müller Károly Ágost etikettjével tört a bájos unoka ellen, a ki a féltett titkot ilyen könnyelműen kibocsátotta a kezei közül.

*

A fogyasztó közönség pedig, megkóstolván a Müller-féle konzervet, kelletlenül így szólott:

- Rossz és szerencsétlen utánzat...

Pedig ez volt az I. Golf János rántottlevese, az eredeti és hamisítatlan leveskonzerv. De a levesevők együgyű milliói furfangosan integettek a kezükkel:

- Ohó, nem lehet becsapni bennünket...

És a fanatikusok szilárd meggyőződésével bontogatták szét a Golf-féle bádogskatulyákat s felhőrpintván a keserű folyadékot, tetszőleg, elégedetten bólogattak:

- Milyen íz, milyen aroma - ez az igazi Golf-leves...

A Müller-konzervek ott romlottak a raktárakon, a Golf-konzervek pedig a szokott népszerűséggel járták be a civilizált világot. A szép Krisztina egyik nap három rész ánist vétetett és egy rész köménymagvat, a másik nap egy rész ánist és három rész köménymagvat. De a konzervatív közönség akkor is a Golf-gyártmányokat vásárolta volna, ha almabort, vagy esővizet kap az ismeretes bádogdobozokban.

Müller egy év alatt megbukott, Krisztina pedig újabb betétekkel terhelte meg a takarékpénztárak főkönyveit. És mivel jóra való novella nem lehet meg házasság nélkül, tisztelettel jelentem, hogy a montefalconei uralkodó herceg épp a múlt napokban helyezte Krisztina lábaihoz az ő forró szívét és több, mint tizenkétholdas birodalmát.

A bezárt fiók.

A diszközgyűlést, melylyel a népszerű főispán huszéves jubileumát megünnepelték, csinos majálissal zárta be a füzespataki közönség, abban az ezüstös nyírfaerdőben, mely a majsai tó kék vizére lenyulik. Az erdőben vérvörös lampionok égtek, a tó vizén pedig velencei éjszakát rögtönzött a helyben állomásozó szintársulat. A kis székváros közönsége világos ruhában hullámozott föl s alá a tó partján, némelyek lampionos csónakokban czirkáltak a kivilágított uszoda körül. A füzespatakiak, a kik hét napon át halálos félelemmel bujták a lapok meteorológiai jelentéseit, most mámoros kedvvel kószáltak az illatos erdőben, a melynek tisztásán kipirult leányok csárdásoztak a hófehér homokföldön.

Avar László, a megye árvaszéki nyilvántartója, épp ezen a reggelen olvasott el egy fejezetet a Bourget valamelyik regényéből. A nagy francia analitikus, a kit Füzespatakon különben nem méltányolnak érdem szerint, ezzel a figyelmeztetéssel fordult az ő ismeretlen, dunántuli olvasójához:

„A férfi, a ki lelkét fentartás nélkül kitárja a szerelmes asszony előtt, balgán és oktanul cselekszik.

Az igaz szerelem mindennap megújhodik, mert a szerelmes asszony mindennap új színben akarja látni azt a férfit, a kit a szívével megajándékozott. Az okos férfi tehát, akár a népmesék királya, mindörökké zárva tart a lelkében egy titokzatos, föl nem nyitható fiókot...”

Mikor Kunné most rózsás arczczal, a forróságtól szinte lihegve forgott a cigányok emelvénye alatt, Avarnak eszébe jutott a Bourget-regény s a ma reggel olvasott axioma. A városban mindenki tudta, hogy Kunné évek óta a kedvese, de Avar most mégis fojtott haraggal tépdeste a leveleket a feje fölül.

- Hogy tánczol, gondolta elkeseredve, milyen lázba hozza ez az ostoba cigányzene. Félóra óta rám se néz, akárcsak nem is volnék a világon... Bizony isten igaza van annak a firkásznak... Nem talál érdekesnek, mert minden gondolatomat ismeri... Ostobaság volt minden fiókot nyitva tartani a lelkemben...

És mivel több volt benne a logika, mint a mennyi az árvaszéki nyilvántartáshoz szükséges, Avar ekként folytatta a monológot:

- Mentsük hát meg, a mit lehet!... Be fogok csukni egy fiókot...

Mosolygó arczot vágott s ügyet sem vetve többé a fehér ruhás szép asszonyra, affektált jókedvvel kért föl egy borzashaju siheder lányt a következő négyesre.

Mikor tánczosnőjével a kolonneba állt, bizonyos elégtétellel gondolta:

- Tudja meg ő is, hogy mi a féltés! Majd elmulik a jókedve, ha látja, hogy egész este nem nézek rá!...

Dudolgatva illegette magát a négyes közben, de mikor később titokban körülnézett, Kunnét sehol sem látta a tánczolók között. Nyugtalanul tekintgetett szét a gardedámok székein, de a szép asszony eltűnt a táncztérről. Vajjon hová lehetett ilyen egyszerre? Avar lehangoltan hagyta abba a csacsogást, s mikor a cigányok megint belefogtak a csárdásba - szinte hidegen, udvariatlanul hagyta ott a tánczosnőjét az édes anyja mellett.

Bejárta az erdei tisztást, - Kunnénak véglegesen nyoma veszett. A rögtönzött csárdában, az üvegburás lámpa körül szomjas mulatók kvaterkázta, a filagóriában csattogott a kártya, - az Avar szép asszonya rejtelmesen eltűnt a hullámozó sokadalomból. A szerelmes fiatal ember

kétségbeesve futott le a tópartra s izgatottan nézett a lampionos csónakok felé, a melyek szeszélyes kanyarulatokban siklottak el a sötét uszoda fabástyái mellett. A csónakház előtt, a mely hallgatva dőlt a sűrű nádasnak, egy csillogó, fehér ruha ötlött a szemébe. Avar kisietett a kis kikötőhidra, s szívdobogva ismerte föl Kunnét, a ki a férje karján várta, hogy a legény egy dereglyét kihozzon.

- Jó estét, szólott, a kalapját könnyedén megemelve.

Kunné biccentett a fejével, a férje pedig, a ki egy vastag dohányrudat tartott az ajkai között, barátságosan kezét nyújtott Avarnak. A parton már hüvös volt kissé és a szép asszony, a kinek szeme még az éjszakában is csillogott, szó nélkül összefogta a kendőjét. Avar, a kit ez a meleg hitvesi összebúvás még jobban fölízgatott, szintén rágyújtott egy cigarettre.

- Hová mentek? - kérdezte.

- Megkerüljük az uszodát, felelte Kun, mert a feleségem nem hunyná be a szemét, ha félóráig nem kóborolhatna a tó vizén.

A csónakos legény e közben szerencsésen kifogta a kis vízi járművet, s hangos loccsanással kötött ki a csónakház lépcsőjén. Kunné, a ki mindeddig egy szót sem szólt, most hüvösen meghajolt Avar előtt.

- Isten vele, szólott, ügyesen a csónakba ugorva.

Fázva, szerelmesen simult a férje mellé, s a dereglye csakhamar eltűnt az uszoda sötét árnyékában. Avar még látta egy darabig a Kun Lőrincz égő szivarját, de a csónakot nemsokára elnyelte a tó fölé boruló éjszaka. Dühösen hajította el a cigarettáját, s elkeseredve dörmögte:

- Milyen aljasság!... Egyetlen szóval sem mondták, hogy velük menjek...

Egyszerre elfogta megint az a vad féltékenység, a mely már annyi borzasztó órát szerzett neki, ha a Kunék világos ablaka alatt elsétált. Bár a szép asszony két év óta a kedvese volt, sokszor majdnem megőrült arra a gondolatra, hogy a férjnek is joga van ehhez a gyönyörű teremtettséghez. Mikor féltékenysége olykor keserűen kitört belőle, Kunné nevetve csitította:

- Ne legyen gyerek!... Csak nem kergethetem el az uramat!...

Avar ilyenkor ostobául faggatni kezdte:

- Mi történt, mikor egyedül voltak, vajjon meg merte-e csókolni az a nyomorult? Mondjon el mindent, a legutolsó részletig...

Kunné egy asszony okos felsőségével szögezte rá a szemét:

- Avar, ne legyen csacsi... Ha ostoba lesz, rögtön kiadom az utját...

És csak azért is szenvedélyesebben csókolta össze a férjét, ha a szeretője is jelen volt...

Mikor Avar egyedül maradt a tóparton, egy perczig még kétségbeesve tekintett a víz fölött lobogó lángokra. Az erdőből idáig hangzott a muzsikaszó és a nádas felől sziporkázó tűzcsóvák röptek a csillagos égnek. Avar olyan elhagyatottnak érezte magát a lármás sokaság közepette, hogy ha nem szégyenli, sirva fakad a hajóhídon.

- Megjártam a bezárt fiókkal, gondolta magában szomorúan.

És lehorgasztott fejjel folytatta:

- Megcsal, játszik velem, mint valami egérrel... Egy idegen férfiúval csal meg: a férjével...

Beült a cserfalombos csárdába, a hol millió szunyog röpködött a gömbölyű lámpaüvegek körül. Néha egy elfáradt kisasszony a tánczosa karján ivott meg egy pohár citromos vizet,

maga az ünnepelt főispán pedig piros arczczal gesztikulált az udvarolgtató megyei urak között. De Avar gyilkos szemmel bámult a gyertya lángjába és sötéten dörögte:

- A férjével kaczerkodik, mintha én nem is volnék a világon...

Éjfél jóval elmult, mikor Kunék a vízi kóborlásukból visszatértek. Kun még megivott egy pohár bort, de az asszony sóvárgó szemmel simult a férje oldalához:

- Menjünk innen, mondta álmodozva, menjünk haza, - akarsz?

- Ne szivjam végig a szivaromat? - kérdezte a józan Kun ásitva.

- Nem, nem, hajtassunk...

Avar elkísérte őket az erdőszélre, ahol a várakozó kocsisok fáklyafény mellett huszonegyeztek. Mikor a párnás üléseken helyet foglaltak, Avar jól látta, hogy az asszony szerelmesen hajtja a fejét a férje vállára...

Feldult kedélylyel fordult be az erdős domboldalnak, ahol villámos szentjános bogarak csillogtak a szunnyadó páfrányokon. Még alig mult két óra, de távol, az erdő fölött, már sejtelmes rózsaszinbe olvadt a csillagos égboltozat. A fák szinte lélekzettek az éjszakában, részegítő illatok suhantak meg a feltámadó hajnali szellőben. Más szerelmest mámorossá tett volna ez az ébredő, csodálatos virradat, Avar magánkívül ütögette sétatálcájával a fák mohos törzsét.

- Megcsal, gondolta leverten, talán épp ebben a pillanatban csal meg... Még a férje is elég jó neki, csak hogy engem megkinozzon... Egyetlen fiókot akartam bezárni előtte, de mit ér, mikor ő mindannyit bezárja...

És busan, ingatag léptekkel indulva meg hideg lakása felé, a szegény fiu szomorú meggyőződéssel mondogatta:

- A pszichológiát a férfiak találták ki, de csak az asszonyok értik igazán...

A unokák.

A nagy Szentandrassy Ferencz szobrát leplezték le az ő dunántuli szülőmegyéjében. A klasszikus magyar poézis mestere, a czopfos, agg Szentandrassy generális sötét bronzban csillogott a katolnai főtéren, s az Akadémia, - a Kisfaludy-társaság, a megyei Arany-kör tekintélyes küldöttségek által képviseltették magukat az irodalmi ünnepen. Mikor az alispán hosszú emlékbeszéde utolsó mondatát eldörögte, egyszerre kibukkant a lepel alól a kis zömök huszárgenerális alakja, s az ezrekre rugó néptömeg éljenzéssel, kendőlobogtatással köszöntötte az agg Szentandrassy bronzmását.

Szentandrassy Ferencz, a költő unokája, meghatva emelte szeméhez a zsebkendőjét, Katinka pedig, a magyar Horácius dédunokája, büszkén tekintett szét a tribünön, melyet zsufolásig megtöltöttek a megye gyönyörű asszonyai. Talán nem mondok frivolitást, ha konstatom, hogy Katinkának még több nézője akadt, mint koszorús dédnagyatyja szobrának. A katonák, a kik az egykori lovastisztet, az inzurrekciók híres vezérét tisztelték meg jelenlétükkel, szomjas pillantással szemlélték az ünnepelt Szentandrassy kisasszonyt, a ki öntudatos mosolylyal mutogatta nekik apró, hófehér fogait.

Mikor a dalárda utolsó kardala végigcsendült a juniusi levegőben, a kardos, attilás urak közt aranszegélyes kartonlapokat osztott szét néhány egyenruhás urasági inas. A generális unokája, a megye legnagyobb földbirtokosa, estélyre hívta a megjelent küldöttségeket félóránnyira fekvő szentandrászi kastélyába. A bankett után, mely a leleplező ünnepet követte, hosszú, négylovas kocsisor várakozott a jókedvű notabilitásokra, s mikor a pörgekalapos kocsisok a lovak közé csaptak, a becsipett akadémikusok konfidensül integettek a fenségesen hallgató bronzszobor felé...

A vendégek, a kik valami tornáczos falusi kastélynak képzeltek a Szentandrassyak családi fészket, ámulva hallgattak el a jegenyésnél, mely a régi kuriához vezet. Mikor a borsi parasztbandérium, mely a népes kocsisor előtt lovagolt, balra fordult a vadaskert drótkerítése mellett, millió káprázatos szikra röpült föl előttük az éjszakába. A Sashegyen mozsárágyuk durrogtak, a parkban pedig, egy rövid szempillantás alatt, száz sápadt hold gyuladt ki a tölgyeken és a nyárfákon. A kapunál megszólalt a cigánybanda és a nedves, lombos éjszakában hullámozó árnyékok dobálták kalapjukat az ég felé... A patak, mely az angolkertet átszelte, vérvörös világosságban szaladt tova a szakadékos partok között, a hidon tul pedig karcsu Apollók reszkettek a vérvörös habokban. Mikor a kis félsziget mesterséges grottái elmaradtak, a japáni hid mellett penészes fény sugárzott ki a titokzatos barlangokból...

A kastély oszlopos kandelábereiből meleg világosság áradt szét a foyer szőnyegeire. A duhajkodás egyszerre abbamaradt és a komornyikok csupa ünnepélyes diplomatát hámoztak ki a felöltőkből és az uti pokróczokból... A szerény, hajlongó Szentandrassy Ferencz hirtelen megnőtt, kimagasodott a többiek közül, s Katinka, a ki az anyátlan házban egyedül reprezentálta a háziasszonyt, egy prinzessz leereszkedő mosolyával fogadta a bemutatott idegeneket...

Kupa, a tehetséges, fiatal költő, a kit a lapja Budapestről küldött le a Szentandrassy-ünnepre, szédülve ment föl a lépcsőkön az emeleti diszterem lángtengerébe. Kupa, a ki mindaddig cinikus versekben emlékezett meg a vidéki komposzesszorokról, most félénk csodálattal látta, hogy e vidéken is vannak igazi urak. Oly kicsinynek, oly jelentéktelennek érezte magát e fejedelmi környezetben! De zavara nem tartott soká, mert a házigazda egyszerre fölfedezte a frakkok fekete sokaságában...

- Ha jól tudom: Kupa ur, - mondta barátságosan, Kupa, - a jeles író és poéta... Remélem, jól érzi magát a házamban, melyet egy néhai kollégája építtetett...

Karonfogva vitte el az asztalfőig, a hol a királyi termetű Katinka trónolt hódoló vazallusai között.

- Bemutatom neked Kupát, - mondta, - az újabb nemzedék egyik sokatigérő tehetségét... Kupa ur, - folytatta aztán, - a költők évszázadok óta itthon vannak a földünk alatt...

Szentandrassy elvegyült a vendégei közé, Kupa pedig ott maradt a Katinka udvarában. A szép, büszke leány barátságosan mosolygott a poétára.

- Sok szépet ír, - szólott, - apa nagyon szereti a költőket... Láttuk is a darabját, - a katolnai színtársulat nagy sikerrel adta, mikor a szőke Márkus Terka nálunk járt...

Kupa zavartan hajlongott: most hallott először a darabjáról és a szőke Márkus Terkáról... Vajjon kivel tévesztette őt össze a szép Szentandrassy kisasszony? Katinka, a ki félremagyarázta a költő zavart mosolyát, jókedvűen folytatta:

- Szerény, mint minden igazi író... Pedig büszke lehet a darabjára, - az egész színház zokogott a megindulástól...

Kupa később fájó szívvel ült a vacsorához és torkát fojtogatta az a tudat, hogy a Szentandrassy generális unokája nem ismeri az újabbkori nagyságokat... Ismét elfogta az előbbi rettentő elfogódás, mert világosan érezte, hogy ő a legkisebb ebben a társaságban. A szegény Kupa szomorúan győződött meg, hogy a modern muzsa idegen ebben a fényes hajlékban, s csak a nagyapa fejkötős istenasszonya van itthon a csillogó parketten. Mig a szomszédai vigan kocczintgattak, ő szomjuhozó pillantásokat vetett az asztalfőn ülő házikisasszonyra, a ki a katolnai dragonyos őrnagygyal keveredett szenvedélyes vitába...

Asztalbontás után a férfiak szivarra gyújtottak a dohányzó szobákban, Katinka pedig a szalonba vonult a lelkes katolnai helyőrséggel. A kadét zongorához ült, a többiek pedig lomhán dőltek hátra az alacsony selyemszékekben... Kupa, a ki vacsora után a szivarosokhoz csatlakozott, csakhamar eldobta a Clay-óriást, s félénken besompolygott a házikisasszony rózsaszínű birodalmába.

A kadét bécsi kuplékat játszott, Klamm főhadnagy pedig kipirulva énekelte a kuplék istálló-szagu szövegét... Kupa gyűlölte a bécsi fiakker-jargont, de maga is jó képet vágott, mikor a kaczagó Katinka reája nézett. Ugy fáj neki, hogy a nagy költő unokája ezeken az otromba tréfákon nevetni tud!... Kupa arról álmodott vacsora közben, hogy Katinkával bizalmasan fog csevegni az egyik homályos fülkében, mert ő jó és poétikus szívet sejtett a ragyogó külső alatt... De látván ezt a banális mulatságot, a szegény költő így sóhajtott föl szomorúan:

- A dragonyos tiszteket jobban szereti, mint a poétákat...

Mikor éjfél tájban a teát felszolgálták, Katinka hirtelen eltűnt az ebédlő üveges erkélye mögött. Kupa, a ki mindig figyelemmel kísérte, dobogó szívvel lopózott utána az üres ebédlőn keresztül, - de az ajtóban ijedten megállt... Oly csodálatos, oly kápráztató volt az a látvány, mely a júniusi éjszakán eléje tárult!... A park sötét fái kísértetiesen megnyultak a villamos lámpák fényében, a bokrok közt pedig apró, vérvörös szikrák csillogtak... Édes, illatos éjszaka volt, - a víz különös neszszel suhant el a japáni hid alatt, az angolkerten tul elmosódó árnyékok táncoltak a külső park tisztásán... Néha idáig hallatszott egy egy kurjongatás, - de aztán zugó csönd borult megint a holdvilágos kastélyra... Kupának úgy rémlett, hogy ideleenn is apró holdvilágok virrasztanak a szunnyadó fák fölött és kelet felől egy misztikus gömb bukkanik föl a lombozatok sötétjéből... Még eltakarták a terebélyes fák, de a patakon már tarka, ezüstös foltok táncoltak... Egyszerre eszébe jutott a Szentandrassy leghíresebb verse: *A sápadt holdvilághoz*, - és megindulva kezdte deklamálni a könyöklő, fehér ruhás leánynak:

„Olly tsillagos az égi bolt,
Olly szépen tündököl a' hold.
És odafent és idelent
Olly ájtatos a' tsend.
Én itten ülök egyedül
S a' multba lelkelem elmerül
És játszik eggy emlék velem,
Oh édes szerelem!...”

Katinka csöndesen hallgatta, majd jóakarólag tapsolni kezdett.

- Bravo, - mondta, - gratulálok, nem választhatott volna illőbb darabot ehhez a gyönyörű éjszakához...

És kíváncsian folytatta:

- Itt csinálta ezt az erkélyen?

Kupában elakadt a lélekzet.

- Hogyan, - szólott fuldokolva, - nem ismerné ezt a költeményt?

- Hát nem ön írta?

Kupa megsemmisülve horgasztotta le barna, selyemfürtös fejét.

- Nem, méltóságos kisasszony, nem én -: egy másik, koszorus poéta írta: Szentandrassy Ferencz...

- Igazán, a nagyapó írta volna? - kérdezte a lány könnyedén...

Nyájasan intett Kupának és visszasietett a jókedvű dragonyosok közé... Kupa fájdalmas panaszszal tárta ki karját a fölkelő holdvilág felé...

Az óra.

Molnár Lajos, egy fiatal bankhivatalnok, néhány év előtt nyugodtan szivarozgatva jött ki egy téli estén a rendes vendéglője étterméből. Mikor a pirosterítékes ivószobán át az utcára akart lépni, zajos beszélgetés ütötte meg a fülét az egyik sarokból. Eleintén szórakozottan nézett arra felé, de később kíváncsian figyelni kezdett, mert egy kipirult, zavart tekintetű öreg embert pillantott meg a hadonázó pinczerek között. Az öreg ember kopott, fényes szalonkabátot viselt és egy törődött kalapot szorongatott izgatottan a keze között. A csaposlegény diadalmasan kiabált az általános zürzavarban:

- Ojjé, ismerjük már az ilyesmit!

A szalonkabátos öreg ember ezt motyogta:

- Becsületszavamra, volt nálam ma este egy forint. Ide tettem - mintha csak most lenne - a jobbik mellényzebembe. Valahogy kirántottam, talán a késemmel, vagy ellopták... De az isten úgy segéljen, nem akartam megcsalni önöket...

Egy vörös pinczér nagyot kurjantott:

- Holládiró... valami ujat, öreg bácsi.... Már Tubalkain is ezt mondta, a mikor ingyen akart megvacsorálni a vendéglőben...

A fiakker-kocsisok nagyot nevettek, az öreg ember pedig sóhajtva törölgette meg verejtékes homlokát. A csaposlegény így szólott:

- Itt fogjuk tartani a katufrékját...

Egy tejfölös arczu borfiu szolgálatkészen odaugrott:

- Jőjjön bácsi, majd lesegitem.

Tehetetlen zavar fogta el a szegény embert, nagy, kék kendőjét ijedten huzta végig a nyakán és szánalmasan dadogott:

- Csak nem huzzák le a kabátomat...

Molnár, a ki mindeddig szó nélkül nézte a jelenetet, egyszerre nagyon megsajnálta a vén embert és érdeklődve lépett közelebb a csoporthoz:

- Mi az? - kérdezte hangosan.

A vörös kotlettes pinczér udvariasan meghajolt:

- Semmi, nagyságos ur, ez a vén korhely nem akarja megfizetni a vacsoráját... Felsárt és sajtot rendelt és most azt mondja, hogy elveszítette a forintját... De mi már ismerjük az ilyesmit...

- És mennyit tesz ki az egész költekezés?

- Hetvenkét krajczart a borral együtt...

Molnár - hónap vége lévén - bizonyos fáradtsággal szedett elő egy forintot a tárczájából.

- Itt van, mondta, de most már hadd távozzék békességgel az öreg...

A fiakkeresek, a kik mindeddig az érdekes színjátékot szemlélték, elégedetten itták ki a sörüket.

- Isz tész a wurczn! - mondták nevetve.

Molnár feltúrta a gallérját és szivarozva ment tova az aszfalton, - de a sarkon egy lihegő ember érte utól. Az ismeretlen öreg volt, a kinek oly jólelkűleg kifizette a vacsoráját.

- Nagyságos ur, mondta megindulva, ön a legelső ember, a ki az életben valami jót tett velem. Mindeddig rugtak, mint a kutyát, de most nem erről akarok beszélni. Ön nem tévedett, a mikor azt hitte, hogy becsületes emberrel van dolga - a jó isten úgy segítsen meg, hogy az este még nálam volt a forint...

- Jó, jó, mondta a lágyszivű Molnár türelmetlenül, hiszen most már egészen rendben van a dolog...

- Sohasem fogom elfeledni, a mit érettem tett, mert ha ott nincs, kabát nélkül, szégyenszemre kellett volna eltávoznom a korcsmából... Egy forint nem lehet valami nagy pénz Rothschildnak, de az a forint most talán az életemet mentette meg, mert azt hiszem, nem éltem volna túl a gyalázatot...

Molnár tréfára terelte a beszélgetést.

- Egy forint - van is abban valami... Az én koromban egy szál fehér szegfüért is szívesen ad az ember egy forintot... Sőt néha a zöld kilenczesre is fölteszszük a tisztviselők körében...

Az öreg ember csöndesen ballagott az oldala mellett, mint a didergő kutya, a kit egy jószivű állatbarát megmentett az utczagyerekek kegyetlenkedésétől. Mikor a Zerge-utczában a Molnár kapujához értek, az ismeretlen így szólott:

- Mennyire boldog volnék, ha valamivel meghálálhatnám az ön jóságát...

- Ugyan mivel?

- Ajándékot nem adhatok, mert fájdalom, nem vagyok átöltözködött herceg, a ki koldusként kóborol a szegény emberek tanyáján... De azért, istennek hála, tőlem is csak kerül ki valami, a minek lehet némelyes hasznát venni...

- Micsoda...

- Egy tanács... Egy furcsa bolondosnak látszó tanács...

- És mi lenne az a tanács?

- Hallgasson rám - és ne feledje el azt, a mit most hallani fog. Hosszu életemben sokat láttam, a miről egy fiatal ember mitsem tudhat... Hej, ha még egyszer annyi idős lehetnék, mint ön... Azt hiszem, mindent elérnék, a mit csak önmagam akarnék - de nekem már nagyon kevésre lesz szükségem... Hanem ön jó volt hozzám ma este - cserébe örökösen hagyom hát önnek azt az ideát, a melylyel a karrierjét megcsinálhatja...

Molnár kíváncsian nézett az ismeretlen öregre és egyszerre csak úgy tűnt föl neki, hogy valami csudatékony mesebeli manóval hozta össze a szerencsés véletlen. A vén ember fehér szakála oly különösen csillogott a holdfényben - és Molnár szívdobogva kérdezte:

- Mi az az idea?

A rejtelmes idegen közelebb hajolt a jóltevője füléhez:

- Bolondságnak látszhatik ön előtt, de kövesse a tanácsomat, ha boldogulni akar... *Igazítsa előre egy órával a kronométerét...*

Molnár gépiesen ismételte:

- Egy órával? A kronométeremet?...

- Igen, egy órával, vagy ha önnek jobban tetszik, hatvan perczczel... A kis mutató mindig előre járjon egy római számmal és az ön kis zsebórája már pont nyolczkor a kilenczesnél

ketyegjen... De ez az egy órai járás állandó legyen, mert különben vége a kabalának... *És e perctől fogva mindig úgy cselekedjék, mintha az óra az igaz időt mutatná...*

- És ez lenne a boldogulás titka? - kérdezte Molnár ámulva.

Az öreg ember komolyan bólintott:

- Ez... Ha vigyáz rá, mindent elér, a mit csak önmaga akar... Hirt, állást, vagyont... Ön az egyetlen, a ki azt tudja... Jó éjszakát...

Erősen megrázta a Molnár kezét és a következő pillanatban már el is tűnt a hosszú Sándor-utca árnyékai között.

*

Mikor Molnár, vetkezés közben, a zsebóráját kitette az éjjeli szekrényre, gondolkodva nézett végig a nehézkesen ballagó mutatókon.

- Bolondság, mondta, az öreg csak tréfált velem ezzel az ideával... De hátha valami kabalisztikus bölcsesség rejtőzik az együgyű tanács alatt? Ej, mindegy, tehetünk vele egy ártatlan próbácskát. Lássuk csak, a vén klepsidra tíz percet mutat XII után... Legyen hát negyed kettő, a hogy a rejtelmes idegen kívánta.

Előre igazította a mutatókat és nyugodtan, töprekedés nélkül elaludt. Mikor reggel, álmos szemmel fölébredt, a rendes szokásához híven egy pillantást vetett a megsárgult nikkellóra czimlapjára.

- Hopp - szólott ijedten - már elmúlt nyolcz, pedig kilenczre odabenn kell lennem a hivatalban.

Gyorsan magára kapta a ruháit, megreggelizett és siető lépésekkel rőtta végig a nyüzsgő kerepesi-ut gyalogjáróját. Mikor a bank nagy lépcsőházában fölfelé haladt, csudálkozva látta, hogy a szolgák még ingujjra vetkőzve söprik odafenn a szőnyegeket.

- Mi az, kérdezte, hát még megsem kezdődött volna a hivatalos óra?

A szolgák ámulva néztek a szeme közé.

- Dehogy, mondták, hiszen csak az imént ütötte el odakint a nyolcz órát...

- A nyolcz órát?

De most egyszerre eszébe jutott a misztikus öreg ember, a kinek tanácsára az éjjel előre igazította a vén nikkellóra mutatóit. A velejében derengeni kezdett a tanács igazi értelme, s gondolkodva ment be az irodába, a hol egy teremtet lélek sem dolgozott még rajta kívül. Olvasgatni kezdte az ujságokat, de még a közepéig sem ért a vezércikknek, mikor az egyik szolga izgatottan bekukkantott:

- Nagyszerű, mondta, hogy itt van, a vezérigazgató sürgősen kéret valakit az urak közül.

Molnár átsietett az igazgatóhoz, a ki, a közgyűlés ideje közeledvén, már kora reggel óta szorgalmasan dolgozott. Az igazgató nyájasan tekintett föl az írásai közül.

- Derék dolog, szólott, hogy kegyed ilyen szorgalmas, - ma sürgős szükségem van valakire, a kinek a vasuti szerződést lediktálhatom. De előbb töltsön magának egy pohár konyakot és gyújtson rá a skatulyából egy szivarra.

Egész délig egyfolytában diktálta Molnárnak a szerződést s mikor délután a titkárja jelentkezett, kedvetlenül forgatta a vasuti ügy okmányait.

- Talán jobb lenne, mondta, ha azt az ügyes fiatal embert küldenék be, a kinek már délelőtt diktáltam...

Molnár e naptól kezdve kitüntetett kedvencze lett az igazgatónak. Minthogy télen-nyáron mindig a legelsőnek foglalta el a helyét az íróasztal mellett, csakhamar szemet szurt a többi feljebbvalóknak is, s a mikor a gyakornokok unottan, álmosan botorkáltak be kilencz után a hivatalba, a cégjegyzők lelkesedve mutogatták nekik az írásai fölött görnyedő Molnár Lajost.

- Nézze, mondták, Molnár már nyolcz óra óta szünet nélkül perczegteti a tollát. Róla vegyen példát, fiatal ember, ő az ideális hivatalnok.

Mikor a levelező osztály főnökét a fióktézet chefjévé kinevezték, Molnár került a helyébe az igazgató bizalmából... Mikor pedig a prokuristák egyikét az új takarékpénztár elcsalta az anyaintézettől, a közgyűlés Molnár Lajost ruházta föl egyhangulag a cégjegyzői joggal.

Az új prokurista nem hordozta többé mellényzsebében a megsárgult nikkelórát, de mikor új aranyórát szerzett a fölemelt fizetéséből, legelőször is a műegytemi órával hasonlította össze a szerzeményét.

- Két óra, szólt magában okosan, utczu hát előre ti lomha, czammogó mutatók... Nekem három az óra, ámbátor az egész világ minden órája kettőt mutat...

Néha szereztek neki egy kis kellemetlenséget az előre száguldó mutatók (mikor délben tovább kellett maradnia egy órával) de száz kellemes dolog pótolta ki később ezt az egyetlen bosszúságot. Mikor a dúsgazdag Siemens kisasszonyt a múlt ősszel eljegyezte, az öreg Siemens így beszélt a jövődöbeli vejéről a gratuláló üzletbarátoknak:

- Nemcsak a tehetségével, de a pedáns pontosságával is imponál nekem ez a fiatal ember.

Molnár fokról-fokra haladt és tavaly, mint önök bizonyára tudják, már vezérigazgatói minőségben került a Közgazdasági Bank élére. Most harmincezer forint az évi jövedelme és felesége a legszebb asszony Budapesten. Ha néha megkérdik, kik voltak a protektorai, Molnár hálásan, szeretettel veszi ki a zsebéből az óráját.

- Ezek a mutatók, feleli, ezek az okos, filigrán mutatócskák...

Kutatja, hajszojja, a rejtelmes öreg embert, de a névtelen jóltevő örökre eltűnt a főváros ismeretlen mélységeiben. Talán meghalt szegényül, elhagyottan, de szerencsére itt hagyta maga után a boldogulás titkát. Fiatal emberek, a kik vagyokra, hírnévre áhitoztok, igazítsátok hát előre a zsebórátok mutatóit...

A borzavölgyi oroszlán kézírata.

Nagybátyja hagyatékának rendezése közben Bertóty Zoltán egy nagy halmaz írásra bukkant a régi módi íróasztal egyik fiókjában. Jóformán meg se nézte, mi áll benne, hanem az egész csomagot begyömöszölte a kezításkájába. Mikor később otthon, Budapesten, az ágyban olvasgatni kezdte az írásokat, azonnal rájött, hogy az öreg Bertóty Mihály egy érdekes kéziratot hagyott az utókorra. A régi táblabíró, a ki guerilla-csapatot vezetett a negyvenkilenczes szabadságharcban, közel ezer lapra terjedő munkában írta meg az egész forradalom történetét. Zoltán végigolvasta a nagybátyja kéziratát, s mikor a negyedik héten szerencsésen a munka végére ért, így szólt magában lefekvés előtt:

- Egy Livius vagy Quintilianus veszett el borzavölgyi oroszlánban.

A munka csakugyan klasszikus nyelven volt megírva, s elejétől végig oly érdekfeszítő módon adta elő ama nagy idők históriáját, hogy Zoltán sokszor két-három óráig éjfélután is ébren volt mellette az ágyában. Megelevenedtek, megszólaltak a rég porrá lett alakok, titokzatos kárpitok gördültek föl a mult csodálatos színjátéka előtt. Zoltánt sokszor úgy járta át a reszkető, öreg betűk varázsa, mintha a Marseillaise dallama zendült volna meg a levegőben. Néha bámulva mondogatta:

- Ugyan ki hitte volna, hogy ilyen tehetségek szunnyadtak a morózus öreg katonában? Egy költő fanatizmusa és egy antik történetíró egyszerűsége beszél ezekből a lángoló sorokból.

Mikor a negyedik hét végén az elolvasott kéziratot a fiókjába zárta, Zoltán így gondolkodott magában:

- Könyvpiacra fogom bocsátani az egész kéziratot, mert ezt a kicsiny kegyeletet csakugyan megérdemelte a bácsika... A nyolczvanezer forintnyi hagyatékából bőven telik a költségekre, még akkor is, ha nem találkoznék kiadó... Ajándékozzuk meg hát egy becses munkával a történelmet. Hiszen Mihály bátyám talán maga is kiadta volna a könyvét, ha még egynehány esztendeig életben marad...

A minisztériumban konferenciázni is kezdett az intimebb barátaival.

- Ajánljatok, kérlek, valami tisztességes kiadót...

- Ugyan minek?

- Egy becses munkáról van szó, egy nagyszerű történeti munkáról...

- Ej, - mondták a Zoltán kollégái, - Bertóty könyvet írt és kiadót keres... Az öreg komolyan pályázik az akadémiai tagságra...

Az államtitkár másnap megszólította a folyosón:

- Hallom, hogy nagyszerű könyvet írtál...

Zoltán eleintén szerénykedett:

- Tévedsz, kegyelmes uram, nem egészen így áll a dolog... Könyvnek könyv, de voltaképpen talán nem is én írtam egészen...

Az államtitkár nagyot nevetett:

- Nono, - mondta szellemesen, - nono, öreg, majd kiderül...

A hivatalban lassanként híre ment a Bertóty könyvének, s egyizben, mikor valami sürgős ügyről referált, a miniszter is szóba hozta előtte a készülő munkát.

- Mikor látjuk a szép könyvet? - kérdezte tőle jóakarattal.

Zoltán udvariasan meghajolt:

- Talán a tavasszal... Köszönöm az érdeklődést, kegyelmes uram...

Ez estén, mikor éppen lefeküdni készült, hirtelen megállott a hálósobája közepén. A gondolat, a mely e perczen eszébe ötlött, meglehetősen furcsa volt. Bertóty rágyújtott egy cigarettára és töprenkedve dőlt hátra az ágy előtt álló fauteuilben.

- Hm, - mondta kissé zavartan, - csodálatos, hogy ez mindeddig nem jutott az eszembe... Pedig, bizony Isten, tenyéren fekszik a gondolat... A bácsi aligha veszi hasznát e posthumus könyvnek, mert a bácsinak, végre is, meglehetősen mindegy a dolog... De én... szavamra mondom, ez már egészen más volna...

És izgatottan szíva a cigarettáját, lelkesen folytatta:

- Az ötlet nem rossz, mert ez a könyv sokat lendítene a pozíciómon... Huszonkilencz éves embertől ilyen munka nem tréfadolog... Egyszerűen lemásolom a bácsi kéziratát és a magamé gyanánt adom el valami vállalkozó kiadónak...

Majdnem tapsolni kezdett örömében, hogy a kéziratot még senkinek se mutatta, - de pillantása e perczen a Busuló Juhászra esett, a mely hallgatva dőlt botjára a sötét dolgozószoba egy sarkában. És Bertótynak úgy rémlett, mintha a szobor így szólana hozzá:

- Egyszerű és értelmetlen ember vagyok, de ez, biz' Isten, nem becsületes dolog, nagyságos ur. Szegény juhász létemre, teremtuicsce nem cselekedném meg...

Zoltán fitymálva intett:

- Nem ért kend ahhoz, számadógazda, mert a kézirat nem birka vagy kajla kos... A meghalt bátyámnak mindegy, mert azon már a Shakespeare munkái sem segíthetnek... Ha a pénzét reám hagyta, a szellemi öröksége is éppen olyan jusson engem illet...

Elővette a kéziratot és olvasgatni kezdte. Mikor másnap reggel fölkel, elszántan dörögte:

- Ma lesz napja, hogy a kiadót fölkeresem...

És délben, a belvárosi könyvkereskedés kis udvari irodájában, Bertóty Zoltán emelt fővel szólt a szemüveges kereskedőhöz:

- Irtam egy munkát a negyvenkilenczes szabadságháborúról... Azt hiszem, kelt majd bizonyos feltűnést... De csak részletekben szállíthatom, mert sokat kell még javítanom a kéziratban...

*

Három hónappal ezután az ezüstsipkás bolti szolga egész sereg czitromsárga könyvet vitt szét a különböző szerkesztőségekbe. A hatszázlapos könyv címlapján ezek a sorok állottak:

AZ 1848-49-IKI SZABADSÁGHÁBORU
TÖRTÉNETE.
EGYKORU OKLEVELEK ÉS FÖLJEGYZÉSEK UTÁN
IRTA
BERTÓTY ZOLTÁN.

A könyv szenzációt keltett és az ujságok hosszú tárczáokban ismertették a fiatal Bertóty munkáját. Egy lap ezt írta:

„A magyar történelem e halhatatlan epizódjáról ugyszólván nem is jelent meg eddigelé érdemes munka. A csodálatos korszak annyira közel van hozzánk, hogy a történetíró még nem is láthatja tisztán az egyes eseményeket. Megokolatlan szimpátiák és

antipátiák mozgatják a historikus tollát, a minthogy ez nem is lehet másképp manapság, a mikor a szereplő személyek egyike-másika még életben van. Valódi bámulatot kelt hát bennünk a fiatal Bertóty könyve. Tömörség, a részletek pedáns ismerete és gyakran elragadó elmésség: ime, a magyar Carlyle jellegző tulajdonságai. Bertóty könyve sok időig forrásmunkája lesz a történetíróknak és az irodalom nevében köszönet illeti meg ezt a kitűnő fiatal embert az ő zseniális és fáradságos munkájáért”.

A minisztériumban bankettet rendeztek a tiszteletére és a miniszter a legidősebb államtitkárral képviseltette magát a lakomán. Később néhány illusztrált ujság az első oldalán közölte a Bertóty arczképét és a váczí-utcza szép járókelői csoportosan nézték a fotografiáját a Gizella-tér sarkán. Bertóty, mikor esténként hazafelé ment, elégedetten gondolta:

- Nem volt rossz idea - és majdnem többet ér, mint a bácsi pénzbeli hagyatéka...

Ekkor történt, a dicsőséges napok egy reggelén, hogy egy hosszú nyilatkozat ötlött a szemébe az egyik ellenzéki ujságban. A nyilatkozat alá ez a név volt írva: SZABÓ GEDEON. Mindig félelmetes volt, mikor Szabó Gida komolyan Gedeonnak írta magát és Bertóty kissé izgatottan vette észre a saját nevét a nyilatkozat elején. Gida, a ki egyébként testi-lelki czimborája volt, körülbelül ezeket írta:

„Bertóty Zoltán ur a szlatinai csatáról is megemlékezik könyvének egyik fejezetében és szándékos ferdítéssel úgy tünteti fel a dolgokat, mintha Szabó György ezredes egy taktikai hibája szerezte volna meg az osztrák csapatok győzedelmét. Mindenki emlékszik még arra a polémiára, a mely ez ügyben Szabó ezredes és az elhunyt Bertóty Mihály közt folyt egy napilap tárczájában. Napnál világosabban kiderült, hogy Szabó ezredest kelepcebe csalták, s ő a lehetőség legutolsó határáig védelmezte elfoglalt pozícióját. Ez különben is fényesen bebizonyosodott már a kortársak nyilatkozatai és jegyzetei által, s Bertóty Zoltán egy öröklött rosszakarát által befolyásolva hozakodik megint elő az egyszer megczáfolt mesével. Szabó ezredes, a kit súlyos baja évek óta az ágyhoz köt, nem védheti magát a nemtelen rágalom ellen, - csak természetes hát, ha ügyét én, mint legközelebbi rokona, teszem ezennel a magamévá...”

Zoltán haragosan dobta le kezéből az ujságot.

- Ostobaság volt, - mondta, - kissé meg nem gyomlálnom a kéziratot.

Ingerült hangon felelt másnap az ellenzéki ujság nyiltterében, de Szabó Gedeon sem volt az a legény, a ki szó nélkül gyüri zsebre a sértéseket. Az estilapok olvasói négy napig mennyei gyönyörűséggel kapkodták ki egymás kezéből a friss számokat, s mikor a negyedik nap végre szerencsésen felbukkant a betütengerből az első jellemtelen rágalmazó, örvendetes szenzáció futott végig az összes budapesti klubokon. Bertóty Zoltán ez estén halvány mosolylyal jelent meg a nemzeti színház első sorában, harmadnap pedig számozatlan fiakkereken robogott a Ferencz-József kaszánya felé. Félórával később óvatosan vitték haza a lakására, mert Szabó Gedeon egy hallatlan vágással mellétől a homlokáig végigkarczolta. És a szegény Bertóty, a ki két hétig feküdt mozdulatlanul párnái között, így sóhajtott föl elégikusan:

- Ime, ennyi esztendővel a harcok lezajlása után még mindig vannak áldozatai a negyvenkilenczes háborúnak.

*

Mikor Bertóty hat héttel később szerencsésen lábra állhatott megint, bizonyos büszkeséggel gondolta magában:

- Az írói dicsőség tehát teljes joggal az enyém, mert becsületesen megszenvedtem érte... Hat heti gyötrődés egészen busás ár az irodalmi renoméért...

A minisztériumban diadalmas harci ordításokkal fogadták, a váczi-utcai arczképes kirakat előtt pedig délelőttönként megakadt a közlekedés. A kisasszonyok, a kik csinos tavaszi kabátokban sütkéreztek az ibolyás aszfalton, lelkesedve nézték a citromsárga könyv szerzőjét.

- Oly fiatal, mondták és máris milyen unalmas könyveket ír! Tünetmentes karriert fog csinálni, mire megöregszik...

Bertóty bizonyos méltósággal adta a komoly fiatal tudóst és a minisztérium hivatalnokai csodálkozó tisztelettel köszöntötték a lépcsőn. És mikor egy nap merészen szakított a színes nyakkendővel és szolid, fekete echarpe-ban jelent meg a klubja olvasó-asztalánál, az öreg urak meggyőződéssel mondogatták:

- Kitűnő jövő és nagy partie áll előtte!...

Október elején történt, hogy Zoltán egy vérvörös röpiratot talált hazajövelekor az asztalán. A röpiratnak ez volt a címe: „Hallatlan Szellemi Lopás. A XIX. század legszenzációsabb plágiuma. Írta: CATÓ”. Bertóty sápadtan vette kezébe a vérvörös könyvet, s a mikor az első sorokat átfutotta, bágyadtan dőlt le az íróasztal fafejére.

Catóról nem említik a történetírók, hogy az antik Rómában valaha hóhéri tisztet viselt volna, de kései névrokona ezt a tisztes foglalkozást üzte a tizenkétfelapoz füzetecskében. A második Cató száraz hidegséggel írta le, hogy Balogh Boldizsár, biharmegyei földbirtokos, a ki egy darabig a Görgey hadtestébe volt beosztva, az 1892-ik év őszen és telén Borzavölgyön töltött hét hónapot, régi cimborája, az öreg Bertóty Mihály házában. Balogh a jegyzeteit, leveleit és történeti könyveit is magával vitte, s a hosszú estéken elejétől végig tollba mondta házigazdájának az 1849-iki szabadságháború történetét. A kéziratot a borzavölgyi segédjegyző másolta le, míg az eredeti fogalmazás a Bertóty Mihály fiókjában maradt. A Görgey egykori adjutánsa azonban nem akarta, hogy mindaddig, a míg a szemét le nem hunyja, a becses könyv piacra kerüljön. „Bertóty Zoltán miniszteri segédtitkár ur - folytatta Cató - meggyőztette azt a szándékot, a mennyiben az 1848-49-iki háború történetét még a szerző életében nyilvánosságra hozta. Ezt a kis figyelmetlenségét azonban udvariisan enyhíteni próbálta azzal, hogy a könyv szerzőségét gavallérosan magára vállalta s a saját jóhangzásu neve alatt bocsátotta ki a könyvpiacon. Lehetnek oly botor elmék, a kik Bertóty Zoltán miniszteri segédtitkár urat e tetteért tolvajnak mondják, de mi meg vagyunk győződve, hogy ő csupán egy sajnos félreértés áldozata. Ő bátyja szellemi örökségét vélte a könyv révén birtokába venni, holott egészen idegen holmira tűzte ki a saját lobogóját. Bertóty ur kissé szórakozott, - ennyi az egész.”

A könyvecskét tizezer példányban kapkodták szét a trafikokból, a lapok pedig tulságos lármát csaptak vele. Két napra az összes politikai eseményeket megölte a csinos leleplezés és a történeti munka vaskos kötetei az utolsó példányig elfogytak. Zoltán arczképét az összes képes néplapok kiadták, ezzel a címmel: *Irodalmi tolvaj a minisztériumban*. A képek egy konok tekintetű, megrögzött gonosztevőt tüntettek föl a Bertóty leányos vonásai helyett. Őt nap mulva halottként siratták meg Zoltánt a leányos házakban.

A szerencsétlen szerző, a ki az este bucsuzás nélkül távozott el a magyar fővárosból, a következő héten már a párisi boulevardokon elmélkedett az írói dicsőség színes szappanbuborékjai felől. És mikor tárczájában a meghalt nagybácsi fotográfiája véletlenül a szeme elé került, ekként szólott összeszorított öklökkel:

- Mindennek ez az oka, ez a svihák, jellemtelen vén ember! Ilyen galádul tönkretenni egy becsületes férfiú karrierjét!...

Az esernyő.

I.

A fiatal Kalmár Lajost a minap elérte az eső. Minthogy éppen világos ruhát viselt, sietve menekült egy utjába eső divatkereskedésbe, hogy valami olcsó esernyőt vásároljon. Ez az esernyő döntötte el a Kalmár Lajos egész jövőjét. Alább elmeséljük, miképpen alakult volna meg élete az esernyő nélkül s egy másik fejezetben az esernyő történetéről számolunk be barátságos olvasóinknak.

II.

Ha Kalmár nem veszi meg az esernyőt.

Kalmár, a ki kéthónapos ügyvéd volt, egy otromba váczai-köruti házban ütötte föl az irodáját. Hamarosan akadt néhány kliense: a vendéglős, a kinél öt esztendő óta kosztolt, egy fiatal kereskedő, a ki tizenkétévi commis voyageurkodás után végre szerencsésen önállósította magát s egy szeszgyáros, a ki a Kalmár falujából jött fel valamikor a fővárosba. Ez a három kliens jövedelmezett öt-hatszáz forintot évenként, de mivel ekkora jövedelemből nem igen telik házbérre és kalábriásra, Kalmár minden hónapban csinos pár forinttal gyarapította azt az összeget, a mely *szenvedő vagyon* címén szerepelt az iroda könyveiben. A fiatal ügyvéd, a ki néha verejtékes homlokkal lapozgatott a vörösléniás főkönyvben, többnyire megnyugodva tért napirendre az aggasztó anyagi kérdések fölé.

- Harmincezer forintnyi hozományból, gondolta, telik majd annyi, hogy az adósságaimat kifizessem...

Ha Kalmár meg nem veszi az esernyőt, alkalmasint ő is csak úgy megtalálja a harmincezer forintos kisasszonyt, mint többi, ambíciózus kollégája. Biarritz ur, a híres házasságközvetítő, egy nap okvetetlen eléje terjesztette volna a czég gyönyörű arczképgyűjteményét, s a fiatal ügyvéd szeme bizonyára meg is akad egy éjsötét biharszalóki kisasszonyon, a ki szemlesütve tartja kezében a harmincezer forintos takarékpénztári könyvecskét. Nincs jogunk föltenni, hogy Kalmárék ez esetben nem ó-német ebédlőt és halványkék plüss-szalont rendeznek be a butorkereskedő tanácsára, s a kliensek minden bizonynyal tiszteletteljes pillantásokat vetnek az irodában az aranyos Goethe-kötetekre, a melyek megtompult színekben mutogatják a hátukat a tejüveges könyvszekrényben. Kalmár ur aligha merült el valaha a Goethe szépségeibe, de majdnem bizonyos, hogy meghizva, kronikus gyomorhuruttal kerül be negyvenéves korában a városatyák székébe, sőt mint a felügyelő-bizottság tagja is élénken szerepel a másodrangu pénzügyintézeteknél.

A Kalmár Lajos biografusa ebben az esetben a következő sorokkal fejezte volna be az érdekes életrajzot:

A tekintélyes Kalmár névéhez többféle reformok fűződnek: ő szabályozta első ízben a kalábriásbeli *zsidó* jogviszonyait a kerületi kaszinóban, ő alapította meg az V-VII. kerületi körkártya-bíróságát s a kibiczek recipiálása érdekében is nem egyszer szólalt föl az illetékes körökben. Kartársai tisztelték humánus hajlamai miatt, kedves neje pedig egy egészséges fiuval s egy nem kevésbé egészséges leánykával ajándékozta meg nagyrabecsülése jeléül. A gyermekek a körülményekhez képest jól érezték magukat és a mama hasonlóképpen jól érezte

magát, mert Kalmár ur gyönyörű boutonokkal vizsnoztta udvarias figyelmét. A boutonokra bőven telt, mert a népszerű iroda tízezer forintot jövedelmezett évenként.

Kalmár ur bizonyára sokat tett a szenvedő emberiség érdekében: husz esztendőn át ernyedten szorgalommal töltötte ki a váltókereseti blankettákat. Ez a munka nem volt könnyű, mert a blankettákba irandó tulajdonnevek folyton változtak. De Kalmár ur erős fej volt s csodálatos éleselméjűséggel végezte emberfölötti munkáját. Sőt az egyéniség is hatalmasan hullámozott benne: a nevét, egy genialis ötlettel, következetesen Ralmár Lajos urnak írta, sőt a keresztnévében, szakítva az ósdi hagyományokkal, állandóan szerény kis „l”-t használt a praepotens nagy „L” helyett.

Igy halt meg a kiváló jogász hatvankilencz éves korában. Irodáját az egyetlen fia örökölte, a leánya pedig, mint gazdag nagykereskedőné hajszolta sok időig a porszemeket fényes Andrassy-uti lakásában.

III.

Az esernyő története.

Igy élte volna le napjait a fiatal ügyvéd, ha az eső be nem kergeti a minap egy kicsiny belvárosi ruhásboltba. De az esernyő (vastag clothesernyő volt) alaposan beleavatkozott a Kalmár megindult karrierjébe...

Mikor az ernyőt szerencsésen kialszudta, egy ötforintost adott annak a molett hölgynek, a ki a kassza sánczai mögött helyet foglalt. Éppen zsebre akarta dugni a visszaadott aprópénzt, mikor a molett asszony hirtelen fölkiáltott:

- Jesszus, - nem Kalmár urhoz van szerencsém?

- De igen.

- Hát nem ismer? - nézzen meg jól!

Az ügyvéd kíváncsi pillantást vetett a pénztárosnőre, majd ő is összecsapta a kezét...

- Ni csak - persze, hogy ismerem... Mészárosné... Hát kegyed hogyan terem itt egyszerre?...

A szőke asszony szomorúan intett a kezével:

- Nem is tudja a történetemet, pedig ugyancsak eleget beszéltek róla... Két év óta nem élek az urammal... Itt szalmaözvegykedem az asszonyhugom házában... Most fog eldőlni a válópörünk, ha ugyan igazán eldől...

Előzékenyen bemutatta az ügyvédet a hugának és a sógorának:

- Kalmár ügyvéd ur, a ki Szegváron volt joggyakornok, a hol a drágalátos férjecském lakik. Két éven át napos vendég volt a boltunkban, esténként, együtt ült velünk a sétatéri ákácok alatt. Ő regényeket hozott nekem a kaszinóból, én befőttest küldtem neki, a mikor a gyomrát elrontotta.

Kalmárnak eszébe jutott a csinos fűszerkereskedőné, a kinek társaságában az esték unalmát elverte, a gazdag és darabos Mészáros, a petroleumszagu teák, a melyeket a házukban megivott, a masszív, kellemetlen ánisos sütemények... Kíváncsian kérdezte:

- Hát miért válnak el?

- Az a tökfilkó belebolondult egy kifestett vidéki színésznőbe...

A másik asszony, (a ki eddig harisnyát kötött a sarokban) és a Mészárosné sógora is beleegyedtek a beszélgetésbe és Vizner ur, a sógor, utóbb így szólott:

- Ily körülmények közt talán az volna a legjobb, ha a doktor ur elvállalná a válópört...

Mészárosné a homlokára ütött:

- Persze... nagyszerű volna... annál inkább, mert a viszonyokat is ösmeri... Ugy-e elvállalja, ha tisztességesen megfizetjük?

- Az a mesterségem, szólt Kalmár ur nevetve.

Röviden megbeszéltek mindent és Mészárosné egy meghatalmazást és száz forint előleget adott át a szerencsés ügyvédnek. Kalmár jókedvűen szivarra gyújtott:

- Legyen nyugodt, úgy rendbehozok mindent, mint a parancsolat... Hétfőn reggel leutazom Szegvára és a férje urától készen hozom a nyilatkozatot... Két hónap alatt kezünkben lesz a kuria ítélete...

Kalmár a következő hétfőn csakugyan leutazott Szegvára. Délután Mészárossal tárgyalt, este pedig az *Arany Csillag*-ba ment vacsorázni, a hajdani ismerős odujába. De az *Arany Csillag* nem volt többé a régi; a honvédelmi miniszter huszárságot helyezett két év előtt Szegvára s Kalmár idegen katonákat pillantott meg az egykori törzsasztalnál.

Magányosan, elhagyatva fűrészelte el széttéphetetlen rostélyosát (a rostélyos még mindig a régi anyagból készült) s unatkozva hallgatta a huszárok zajos beszédét. Később rágyújtott egy virzsiniára, de a füst a torkán akadt, mikor az egyik huszár (mint utóbb kitudódott, Latorczay főhadnagy, kamarás) egyszerre ő feléje irányozta az egész társaság figyelmét.

- Hé urak, kiáltotta, ki az a kérődző vigécz?

A hadapród megfordította a székét.

- Hallja maga, utazó, szólt Kalmárhoz, mondja meg szépen a nevét a tiszt uraknak...

Kalmárt elfutotta a düh, mert fővárosi ember léte kétszeresen bántotta ez a megalázás. A virzsiniáját foghegyre vette és megsemmisítő pillantásokkal mérte végig a kedélyeskedő hadapródot.

- Ha velem kezd, mondta haloványan, istenemre jóval kezd... Majd csinálók én olyan kard-affért, hogy nem köszöni meg... Téved, ha azt hiszi, hogy valami ostoba szegvári ficzkóval van dolga...

És fenyegető hangon folytatta:

- Az egyszer emberére talált, elhiheti...

A hadapród lanyhán kelt föl a helyéből.

- Mintha beszélt volna valaki, mondta álmadozva... Ez az egyén, úgy tetszik, felnyitotta a száját a sarokban...

A többi tiszt is fölkelt és nem telt bele öt másodperc, csinos verekedés támadt az *Arany Csillag* éttermében. Mikor a főhadnagy a kardja után nyult, a pinczerek jószívéleg kiszabadították az ügyvédet a feldühödött huszárok kezéből.

Kalmár lángoló vérrel ment föl a szobájába, s reggelig érezte a testén a szegvári huszárok keze nyomát. Mondhatatlan düh fogta el arra a gondolatra, hogy ezek az egyenruhás falusiak a fővárosi adófizetőt inzultálták benne. Mikor hajnalban a fal felé fordult, lázasan dörmölte:

- Meg fogom tanítani őket, habár bele is pusztulok a boszumba...

Délelőtt két hajdani joggyakornok-társával találkozott a főiaczi sétálók között. A fiuk hangos örömmel tárták ki láttára a karjukat s a mikor Kalmár elmesélte, mi történt vele, biztatóan ütögettek a vállára.

- Légy nyugodt, mondták, tizenöt perc alatt elintézzük az egész affért...

Betérek néhány korsó sörre a sörházba, ebéd után pedig fölkeresték a huszárokat. Mikor estefelé a kuglizóban találkoztak, lehorgasztott fővel referáltak a megindult tárgyalásokról.

- Baj van, mondták, öt huszár vállalja az éjjeli sértéseket...

- Miért volna ez baj?

- Mert öt embert nem provokálhatunk a nevedben...

Kalmár a fővárosi ember nyugalmával nézett a barátai szemébe.

- Egyáltalában nem látom be, miért ne provokálhatnátok mind az ötöt...

A segédek tisztelettel meghajoltak, a laktanyában pedig titokzatos mosolylyal sugtak össze a helyőrség tisztjei:

- A szegény vigécz gulyáshussá aprítva kerül vissza a budapesti üzletébe.

A történelemnek megvan a maga humora és a párbajok krónikája még most is nevetve meséli a vézna Dávid történetét, a ki az erős Goliáttal duellált valaha a bibliai időkben. A jó Isten, a ki a szegvári eseményeket is gondos figyelemmel kíséri, alkalmasint így szólott, a szegény doktorra gondolva:

- Plagizáljunk egyszer önmagunkból és ismételjük meg a bátor Dávid történetét... Ugyis tulságosan el vannak bizakodva a szegvári zászlóalj huszárai...

Ki tudhatja, így történt-e csakugyan, vagy a jámbor Kalmár lelkében rejtőzött-e egy félelmetes oroszlán? Annyi bizonyos, hogy a terézvárosi ügyvéd legendás szerencsével bonyolította le az ő szegvári afférjeit...

Latorczay főhadnagy golyót kapott a veséjébe, a kapitánynak pedig a czombját kutaszolták harmadnap reggel a szegvári kirurgusok. Két hadnagy tekintélyes vágásokkal feküdt elhagyott legénylakásán, a hadapród családja pedig (a duszgazdag beszkidí Horváthok) külön vonaton hozatta le Kovács professzort az alföldi tanyák közé...

Mikor Kalmár negyednap a vasúthoz hajtatott, meleg kézszorítással köszönte meg a barátai szíveségét.

- Azt hiszem, szólott a hősök hideg mosolyával, a vigéczeket sikerült kissé rehabilitálnom a szegvári társadalomban...

Az eset nagy port vert föl az ujságokban és a háromkrajczáros lapok ezzel a felirással adták ki a Kalmár arczképét: *A szegvári hősosz*. Mikor a fiatal ügyvéd a következő héten első ízben jelent meg a terézvárosi törzs-kávéházban, a karambolisták lelkesedve tisztelegtek előtte a magasra emelt dákókkal...

Kalmár szerényen fogadta az üdvözléseket, de másnap, déli tizenkettőkor szokása ellenére végig sétált a Váczi-utcán. Mikor egy este a kioszkba ment feketekávézni, a világosruhás asszonyok csillogó szemmel tekintettek feléje az akácok alól. És a miniszterek ismeretes sarokasztalánál a kegyelmes ur feltette a pápaszemét:

- Az a zömök, fekete ember az, kérdezte érdeklődve, - a szélesperemű szalmakalap alatt?

Kalmárt ismeretlen emberek köszöntgették, a barátai pedig respektálva figyeltek az elejtett szavaira. Mikor a párbaj ellen mozgalom támadt az ifjuság között, a lapok őt is meginterju-

volták, egy kiadó pedig ezer forintot ajánlott föl neki, ha új alakban kodifikálja a párbaj elévült szabályait. És később, a vitásabb esetekben, megöszült, megaggott párbajsegédek kérték ki hódolattal a véleményét...

Kalmár a parlamentbe is bekerült, a hol mint vakmerő közbeszóló tett szert félelmetes hírnévre. A hölgyek kíváncsian szemlélik a karzatról sötét, ezüstbejátszó fejét, de a negyvenéves Kalmár az öreg krakélerek higgadtságával fog föl ujabban minden affért, s feje körül a bátorság mithoszával, kaczerul, fitymálva beszél a párbajok esztelen divatjáról...

Kalmár nem kalábriásozik többé a terézvárosi kávéházakban és a harminczezer forintos kisasszonyokról is mindörökre letett. Ő, mint önök alkalmasint tudják, a zombori Pertich Krisztát vezette oltárhoz, s e frigygyel az öreg Pertich huszezer holdas dominiumát is beolvasztotta a Kalmárok ősvagyonába.

A Kalmárok ősvagyona pedig nem más, mint az a kopott, megvedlett cloth-esernyő, a melyet egykor a Vizner ur boltjában vásárolt. Kalmár néha ellágyult lélekkel gondol a Mészárosné esernyőjére és így szól magában tünődve:

- Uristen, mi történt volna, ha az nap nem esik az eső, s én nem vállalom el a száz forint előleget és a Mészárosné válópörét?...

IV.

Az ember, mint ez önök előtt ismeretes, épp abban különbözik az állattól, hogy szabadon intézkedhetik a sorsa felől. A szabad akarat egy szerény bizonyítéka a Kalmár ur esernyőjének története.

A Haggard-féle sorsjáték.

I.

A simplonról Önök keveset tudnak, pedig a simplon tekintélyes műfaj az Egyesült Államok irodalmában. A simplon sohasem kevesebb husz sornál és sohasem több harmincnál. Megalapítója Tom Simplon, a ki tizenöt éves koráig mint gránátszörp-áruló fiu járta végig az egész Nevada államot. Tom Simplon később egy művész becsvágyával segített megfesteni a brooklyni hidat, majd mint hivatott pinczetüz-tudósító szerzett magának jeles nevet a *Clerc Cézár Walhallája* szerkesztőségében. Mikor a lap kényeztetett humoristájának, a kit az utóbbi időben már csak a választóviz birt némiképp felizgatni, egy napon kigyuladt a belső része, Simplon nem pinczetüz-tudósítást írt, mint a hogy az első pillanatban természetesnek látszanék, hanem szemtelen önbizalommal telepedett le a humorista elárvult íróasztala mellé. Másnap a *Clerc Cézár Walhallája* a Simplon vig novelláját közölte és az előfizetők sok ezer lelkesült levélben üdvözölték az ujonnan feltűnt csillagot. A kísérlet megalapította a Tom Simplon szerencsáját. A műfaj fényesen bevált és ha egyszer a harminczsoros novella véletlenül kiszorult az újságból, az előfizetők vizipuskákkal és Could-féle fegyverekkel lőttek be a szerkesztőség ablakán. A cikkek mesés népszerűsége tettek szert és két hónap múlva már mindenütt egyszerűen simplon-nak nevezték a *Clerc Cézár Walhallája*-nak ezt a specialitását.

Önök bizonyára azt hiszik, hogy Tom okosan fölhasználta a szerencsáját és nevezetes összegekkel gyarapította a new-yorki takarékpénztárak betétállományát. Fájdalom, tévednek, mert Tom nevetséges félbolond volt. Néha ugyanis napokig elalkudott egy pár tizfilléres inggombra, néha pedig, ha kissé jobb kedve volt a szokottnál, sherry brandys pohárákkal rakatta tele a száznegyvennegyedik avenuet s gőzölgő fekete kávékkal kínálta az utcán kóborló kutyákat. Tom, a ki olykor nem tudta mit beszél, szeliden csak bohémségnek nevezte az ilyen ostoba multságokat, de a Walhalla szerkesztője, a ki egy humoristáját már elvesztette belső pinczetüz következtében, aggodalmasan csóválta a parókáját.

Tisztelt olvasók, e pontnál kénytelen vagyok áttérni történetem diszkrétebb természetű fejezetére s egy krónikás kiméletlenségével kell letépnem a leplet a Tom Simplon és Liddie Haggard szerelmi viszonyáról. Liddie egy elektrikus gyufagyáros hatodik leánya volt, a ki folytonos kitüntetések között végezte a *Women's College* valamennyi osztályát, s pecsétes diplomát őrizett a fehérneműs szekrényében. Atyja, Ralph Haggard, villamos gyújtókat gyártott, de mivel a gyújtók a legnagyobb erőmegfeszítéssel sem akartak lángra lobbanni a skatulyákon, az évi mérleg többnyire tetemes deficittel végződött. Liddiebe annak idején a Woomen's College összes tanárai szerelmesek voltak, de a barna, aczélszemű leány, a ki testileg-lelkileg egyaránt virult, a tehetséges Tom Simplont ajándékozta meg a szívével és a hajlandóságával. Sohasem mondták hangosan, hogy szeretik egymást, de Simplon egyizben erősen megszorította a leány kezét.

- Liddie! - mondta ekkor egyszerűen és nemesen.

A leány aczélkék szeme energikusan mélyedt el az övébe.

- Tom! - szólott aztán nyiltan és becsületesen.

Több szót nem pazaroltak erre a kötésre, de mind a ketten érezték, hogy örökre egymáséi.

Mikor Simplon később texasi felolvasó tournée-jéből visszakért, egy izben hirtelen így szólott:

- Mikor megyünk a polgármester elé? Liddie csendesen rázta a fejét.

- Ostobaság, mondta álmodozva, - a mostani viszonyaink között nevetséges volna a menyegzőre gondolni. Ön keres ugyan hatszáz fontot, de néha, a mikor a józan esze elhagyja, pálinkás poharakkal rakatja tele a száznegyvennegyedik avenuet. Én megkeresek száz fontot, de ez ruhára is kevés lenne a gyermekeinknek. Öt gyermek pénzbe kerül, - nem is beszélve az én toilettejeimről és az ön egészséges étvágyáról.

Tom szivarra gyujtott.

- Tehát? folytatta kérdőleg.

- Mindaddig szó sem lehet a házasságról, a míg valami csinos tartaléktőkére szert nem teszünk.

- Ez esetben, mormogta Tom Simplon szomoruan, mint agglegény kerülök a koporsómba.

- Miért?

- Mert sohasem fogok megtakarítani tíz pencet.

Liddie csillogó szemekkel ugrott föl a helyéből.

- Bocsánat, szólott, de ketten vagyunk, a kiket ez a dolog érdekel. Ha Ön nem tud szert tenni nagyobb tőkére - nekem is csak van egy kis sütnivalóm...

Tom Simplon lelkesedve nézett végig a gyönyörű leányon, a ki bizalommal ütött a vállára.

- Menjen haza, mondta nyugodtan, - és a többit bizza rám, ha úgy tetszik...

Tom Simplon haza ment és utolsó pénzén ludmájas hachéval traktálta meg az összes gazdátlan kutyákat. Mikor harmadnap, késő délután, fölébredt, a következő telegrammot kapta a Haggard-féle gyufagyárból:

Jöjjön azonnal. Tartaléktőke biztos.

Liddie.

II.

Tom Simplon lélegzet nélkül rohant a gyufagyár faragott cottage-ába, a melynek erkélyéről Liddie egy fehér papírlapot lobogtatott feléje. A papírlapról a szerelmes fiatal ember a következő okiratot olvasta le:

Az Unió elnökétől.

Liddie Haggard kisasszonynak, a *Women's College* végzett növendékének, ezennel engedély adatik arra, hogy az Egyesült Államok területén nagy sorsjátékot rendezhessen. A jövedelem tisztán és kizárólag fentnevezett kisasszonyt illeti meg, kikötve, hogy a sorsjáték lefolyását a new-yorki pénzügyi bíróság egy kiküldött tagja fogja ellenőrizni, a rendes szokáshoz hiven.

Az észak-amerikai Unió Elnöke.

- Hogy jutott ehhez? - kérdezte Tom Simplon lihegve.

Liddie kaczer pillantást vetett rá:

- Magam voltam az elnöknél, - mondta diadalmasan.

És pajkosan tette hozzá:

- Ha éppen kívántam volna, az egész Massachusetts-államot a nevemre iratja.

Tom ostoba arcczal forgatta a pecsétes írást.

- És mit szándékozik kezdeni az engedéllyel?

- A mint látja, sorsjátékot rendezek...

- Milyen sorsjátékot?

Liddie felállt a helyéből, karjait pózolván kiterjesztette, majd kicsiny sarkán mosolyogva megfordult. A mint okos, aczélkék szemével a tétovázó Simplonra tekintett, egyszerűen ellenállhatatlan volt bájos, leányos frissességében.

- Van rajtam valami szép? - kérdezte.

Tom szívére szoritotta a kezét, majd a tenyerét az ég felé fordította. Utóbb fátyolozott hangon mondta:

- Nem is szabadna megengedni, hogy fátyol nélkül mutassa magát a szegény férfiak szeme előtt.

- Tehát azt hiszi, hogy elfogadható partie lennék, ha százötvenezer dollárnyi készpénzt vinnék a férjem házába?

- A boldogult Szemirámis királyné óta nem volt a történelemben ilyen partie: felelte Tom Simplon meggyőződéssel.

- Ez esetben, szólt Liddie kisasszony meghajolva, van szerencsém Önnek bemutatni a leendő sorsjáték főnyereményét...

- Micsodát? dadogta megrémülve Tom Simplon.

Liddie helyet mutatott vőlegényének, majd mosolyogva nyelt egyet. Aztán így szólt:

- Gyujtson hát egy cigarettre és hallgassa meg a sorsjátékom tervét... Százötvenezer sorsjegyet röpittek szét az Egyesült Államokba, - és egy sorsjegy nem kerül többé harmadfél dollárnál. Ez összesen háromszázhetvenötezer dollár, mert a sorsjegyek kétség nélkül az utolsó szálig elfogynak. A szerencsés nyerő feleségül kapja Liddie Haggard kisasszonyt és melléje százötvenezer dollárt. Tiszta nyereség kétszázhuszonötezer dollár a kezelési költségeket leszámítva.

Simplon a földhöz vágta a szivarját:

- A szerencsés nyerő feleségül kapja Liddie Haggard kisasszonyt? - ordította magánkívül.

Liddie tréfásan fricskázta meg a haragos Tom orrát.

- Csacsi, sugta, hát vajjon ki mondta, hogy nem maga lesz a szerencsés nyerő?

- És a hatósági személy? - kérdezte bátortalanul az ujságíró.

Haggard kisasszony fitymálva intett a kezével, majd gunyosan vont a félre az ajka szélét.

- Visszaadnám a diplomámat, mondta, ha annyi eszem sem volna, hogy egy hatósági személyt megcsaljak.

III.

Másnap nyolczöles, narancs-vörös plakátok éktelenítették el a new-yorki házakat és a kikötő fáklyás-szobra hatalmas lobogót lengetett a város felé az oczeán vizéről. A plakáton ez állott:

Szakitsátok meg utatokat házasulandó ifjak!

Az ég leszállt a Földre.

A világtörténelem minden eseménye eltörpül.

A catalaunumi csata egyszerű csetepáté a Haggard-féle sorsjátékhoz képest.

Liddie Haggard keze és százötvenezer dollár.

LIDDIE HAGGARD

A legszebb leány az Éjszaki Sarktól a Déli Sarkig.

A Milói Vénus szégyenkezve takarta el az arcát, a mikor meglátta.

Egy sorsjegy ára: másfél dollár.

!!!Az ég a földön!!!

Imádkozzatok házasulandó ifjak!

Éjjelenként villamos lángok alkották meg a plakát óriási betűit és a köztereken nyilvános fonográfok hirdették a szenzációs sorsjátékot. Esténként százméternyi magasságban gyuladt ki a házak fölött a Liddie Haggard színes arczképe és az éjjeli korhelyek hanyatt feküdtek az utcán, csak hogy a szép leány vonásaiban gyönyörködhessenek. Egy e célra föltalált automata minden utcasarkon ezt kiabálta:

- Óh Liddie! Óh bűbájos, szép, napsugaras Liddie Haggard!

A kirakatok tele voltak a Liddie Haggard képeivel és a színházi jegyek hátáról a nagy sorsjáték részleteit olvashatták le a zártszékek bérlői. És New-York ötszáz közterén egy reggel ötszáz egyforma szobor állott kemény papír-machéból: a Liddie Haggard hevenyészett szobrai, a melyekkel a Haggard-féle gyufagyár egy jószívű üzletbarátja lepte meg váratlanul a nagy sorsjáték-vállalatot.

Mikor a huzás ideje közeledett, a rendőrség kordont vont a sorsjegyáruló boltok előtt, mert a fiatalság egymást inzultálva törte magát a bejárások felé. Temperamentumos öreg urak féltékenyen őrizték a megvásárolt sorsjegyüket, a fiatalok pedig holdvilágos éjjeleken, ábrándozva ögyelegtek a papír-maché szobrok körül. A kereslet oly nagygyá lett az utolsó napokban, hogy ilyenforma hirdetések jelentek meg a new-yorki ujságok nyílterében:

A milliomodik kapucziner!

Kávéházi helyiségemben kilenczszázkilenczvenhétezer nyolczszázötvenhat kapuczinert fogyasztottak el tiszteletreméltó vendégeim, mióta a 123-ik Streeten lévő pazar helyiségeimet megnyitottam. Minthogy rohamosan közeledünk a milliomodik kapucziner felé, ezennel egy

Liddie Haggard-féle sorsjegyet

tűzők ki annak a szerencsés kópénak, a ki
a milliomodik kapuczinert megiszsza.

A tűzkonyhában hites közjegyző foglal helyet.

Csalás, vagy szédelgés kizárva!

T. W. Smith,

kávéháztulajdonos a 123-ik Streeten.

Az ügyes kávé a második millió kapuczinert is eladta a következő héten, a sorsjegyet pedig Rev. Jeremias *Gille*-nek, egy ötvenhatéves mormon papnak nyújtotta át a tulajdonos, ünnepies beszéd kíséretében.

A huzás előtt való napon Tom Simplon reszketve kérdezte meg a szerelmesét:

- Hogyan fogjuk megcsalni a hatósági személyt?

Liddie közelébb hajolt a füléhez:

- Az árvagyerek, a ki egy átöltöztetett ballerina, a legsötétebb lutritokot fogja kihuzni, e tokban pedig az Ön sorsjegyének a száma lesz!

Tom elcsukló hangon szólott:

- Hátha megtéved az árvafiu?

- Nem téved meg, válaszolt Liddie mosolyogva, mert az árvafiu ezer dolláros utalványt kapott.

Tom Simplon nem aludt az utolsó éjjelen. A szerkesztőségéből még éjfél tájban elrohant, később a kikötői korcsmákban és a külvárosi kávéházakban látták. Hajnali négykor a szegény Tom elkékvülve, remegve a hidegtől, izgatottan kopogtatott egy földszintes ház kapuján s mikor az álmos szolga sok idő múlva kitekintett, így szólott dobogó szívvvel:

- Tessék felkölteni a közjegyző urat, mert ma este lesz a Haggard-féle sorsjáték!...

*

A huzásnak ezek voltak a feltételei:

Az árvafiu előbb száz közönyös számot huz ki a malomkő nagyságu szerencsekerékből. E számok tulajdonosai mítsem nyernek. Ellenben a következő szám, a *százegyedik*, a Liddie Haggard kezét és a százötvenezer dollárnyi készpénz-hozományt jelenti annak a szerencsés ficzkónak, a ki az Unió istenének a kegyében áll.

Mikor az árvafiu az első közönyös tokot kihuzta s a közjegyző hangosan elkiáltotta az első számot a tengernyi sokaság között, a színhelyül szolgáló gabonacsarnok egyik távoli zugából tompa revolverlövés hallatszott. A sorsolás megakadt egy pillanatra, mert mindenki arra felé nézett, de a közelállók csakhamar megnyugtatták a közönség idegesebb részét.

- Semmi, szóltak fitymálódva, a sorsjegy szerencsétlen tulajdonosa egyszerüen agyonlőtte magát a zsebpisztolyával...

A huzás csendben folyt tovább, de a számok kihirdetését nyomon követte egy-egy tompa durranás a terem különböző részeiben. A szolgák kivitték a holttesteket, a közönség pedig, mely lassankint megszokta a revolverlövéseket, türelmetlenül kiáltott föl, mikor az egyik szám után pár pillanatig elmaradt a szokásos ropogás. A sorsjegy tulajdonosa mentegetőzve szólott az egyik sarokban:

- Pardon, nem volt jól megtöltve a revolverem...

Maga felé fordította a fegyvert és a következő pillanatban őt is kivitték a teremből...

Hét óra öt perczkor a közjegyző hangosan fölkiáltott:

- Következik a nyerő szám kihuzása!

Bágyadt, rémületes csönd borult a sok ezernyi sokaság fölé, tisztán, világosan hallatszott a tokok izgató csörömpölése az óriási üvegkerék belsejében.

Tom Simplon, a ki presbiter volt az atheisták gyülekezetében, fogvaczogva suttogta:

- Teremtő szent atyám, légy velem!

Az árvafiu sok ideig keresgált a tokok között, végre merészen belenyult az üvegkerékbe.... Egyszerre minden arc a közjegyzőre meredt, a ki most hangosan elkiáltotta:

- 53628.

Tom úgy érezte, hogy egy éles beretva fut végig a sarkától a feje bubjáig, - a szám nem volt az övé. A rémület elfojtotta a szavát, de azért világosan hallotta, a mint Liddie így szól az árvafiuhoz:

- Micsoda számot huzzál ki?

Az árvafiu lesütötte a szemét.

- Bocsánat, szólt szemtelen mosolylyal, de Reverend Jeremias Gille tizezer dollárt ígért, ha az ő tokja lesz a győztes...

A csöndet most egy édeskés, idegenszerű hang szakította meg a terem tulsó feléből.

- Az Isten hozza közibénk, szavalta a mormon pap, bájos, napsugaras miss Liddie! Huszonegy feleségem van a Sós-tavak mellett fekvő palotámban, Ön lesz a huszonkettedik, a legdrágább!...

Szétvetette a könyökét, hogy a podiumhoz férközhessék, de egyszerre pokoli z sivaj töltötte meg a beláthatatlan termet. A sorsjegytulajdonosok a Liddie elbusult szerelmesei, dühösen hadonázni kezdtek:

- Meg kell lynchelni, száz darabra kell széttépni a szemérmetlen prófétát...

Tizezer kar emelkedett a levegőbe és ötezer szív dobogott keserűen arra a gondolatra, hogy Liddiet mindörökké elvesztette. A szegény policemaneket, a kik a rend helyreállításán buzgólkodtak, közakarattal dobták ki az emeletes ablakokból...

A zugó, félelmetes khaoszban, a mely az egész épületben urrá lett, a remegő Tom Simplon a következő szavakat hallotta:

- Óvatosság, - jöjjön észrevétlenül utánam!

Liddie volt, a ki egy bő, rézszínű esőköpenyben ügyesen átsiklott a hullámozó tömegen. A podium mellől egy kicsiny tapétás ajtó vezetett a gabonacsarnok telefonos szobájába, onnan pedig egy keskeny csigalépcsőn lehetett kijutni a brooklyni hid egyik eldugott mellékutcájába. Mikor a szabad levegő a homlokukat érte, Liddie, a ki egy csinos bőrtáskában az egész hozományát az oldalán hordta, így szólott a sápadt Tom Simplonhoz:

- Gyorsan egy kocsit, - szökni fogunk!

- Hová? dadogta az ujságíró.

Liddie nevetve válaszolt.

- Minthogy Amerikába, különböző okokból nem szökhetünk, Európába fogunk utazni a legközelebbi hajóval...

És kézen fogva a vőlegényét, a napsugaras Liddie Haggard dalolva, jókedvűen indult meg Tom Simplonnal a kikötő felé...

Ihar párbaja.

Iharnak teljesült végre a régi vágya: a miniszter, egy kegyes pillanatában, áthelyezte a budapesti üzletvezetőséghez. Tulajdonképpen nem is annyira ő akarta ezt - neki, mint rögtön meglátjuk, nem igen volt oka arra, hogy a fővárosba vágyódjék - mint inkább a felesége, a ki egyenesen a budapesti aszfaltról csöppent a kis vidéki sárfészekbe.

Egy hosszú, évtizedig tartó hányattatás után Ihar most végre boldognak érezhette volna magát, ha Budapestre érkezésének ugyyszólván legelső pillanatában eszébe nem juttatják azt a sötét pontot, mely tiz esztendőn át szünet nélkül rémitgette. A központi pályaudvarban, mikor egy csomó kézításkával megterhelve a kijárat felé igyekezett, egy télibundás idegen fogta el a tolongó sokaság között.

- Hé, Ihar, hát te hogy kerülsz ide?

Salamon Károly volt, egy régi iskolatársa, a ki több mint husz év óta végképpen eltűnt az emlékei közül. Ihar motyogott valami banalitást, de a régi pajtás előékenyen elkísérte a komfortáblijáig. Utközben kedélyesen a vállára veregetett.

- Husz éve nem hallottam rólad, vén kamasz... Azaz igen, hallottam egyszer, mikor Kádárral összevesztél...

Ihar valami hidegséget érzett a szívében, babonásan meg volt győződve arról, hogy egyenesen a Sors az, a ki azt a kinos affért az eszébe juttatja. Kádár, - hiszen, ha ez a borzadalmas ember nem lett volna! Mig a komfortáblí a fogadója felé hajtatott, Ihar kinosan hánykolódott az ülésen.

Tíz éves volt az affér, de bizonyos-e, hogy nem vágja valaki az arczába a legelső pillanatban? Ihar akkoriban eszeveszett duhaj életet élt, hatvannégy órában egyszer aludt, s Budapesten nem tudott olyan nyilvános helyiséget, a hol személyesen ne ismerték volna. Mikor a részeg vendégek néhanapján kitették valahonnan, Ihar szelid rezignációval ballagott tovább a szomszéd korcsmák felé. Ezeknek a kidobásoknak nem igen voltak folytatásai, s a dolog csak egyszer vált komolylyá, mikor hadházi Kádár Györggyel, a híres huszárszázadossal összekapott.

Az affér egy budai korcsmában történt, egy csillagfényes juliusi éjszakán. Ihar nevetlenül belekötött egy mulató katona-kompániába, s mikor Kádár a kardját kirántotta, a társai gyáván magára hagyták. A szerencsétlen Ihart egy jószívű fiakkerkocsis vitte haza a lakására, a hol több mint két hétig szenvedte a fenomenális verés következményeit. A második hét végén, mikor éppen a lovagias elégtételkérés módjai fölött gondolkodott, egy szomorú és váratlan telegramm az édes atyja betegágyához szőlitotta.

Az izgalmak, édes atyja halála, majd kinevezése, nősülése végképp megakasztották folyásában az Ihar és Kádár kapitány afférját. Ihar belesüppedt a kisvárosi sártengerbe s csak olykor egy-egy magányos órájában, kísértette inkorrekttségének emléke. Végre megnyugodott abban a gondolatban, hogy Katolnán mint becestelen ember is boldogan leélheti napjait. Ekkor hallgatta meg a jó Isten felesége forró kívánságát - s a szegény Ihar lelkén most egyszerre hidegen cikázott át közelgő megaláztatásainak sejtelve...

Salamon, a kit később a lakásán fölkeresett, kinosan simogatta a homlokát, mikor a begyöpösödött affér szóba került.

- Utóvégre, - mondta egy félórai gondolkodás után, - a próba semmikép sem árthat... Ki fogjuk hívni Kádárt, s ha van benne egy kis irántad való jóindulat, elfogadja a kifogásainkat -

és megverekszik veled. Itt minden a szerencsétől függ, - én legalább már nagyobb csodát is láttam életemben...

Salamon maga mellé vett egy főreáliskolai tanárt, s ünnepélyesen provokálta az ámuldozó Kádár kamarást... Kádár a vállát vonva nevezte meg két ezredbeli bajtársát, de a tisztek, végighallgatván a Salamon előterjesztését, jóízűen elnevették magukat.

- Ha az urak még vártak volna tizenöt évig, - mondta Klause őrnagy, - meg lehetett volna vinni az ezüstpárbajt... Az ezüstpárbaj ugyanis huszonöt év múlva játszódik le az elkövetett sértés után.

Az Ihar segédei körülbelül másfél óra hosszat csoportosították különböző érveiket, de a tisztek minden megindulás nélkül szívtak el egy skatulya cigarettát... Mikor végre a becsületbiróság szoba került, Salamon kétségbeesve sietett le a lépcsőn a remegő főreáliskolai tanárral...

Becsületbiróság? No ugyan ez kellett volna csak a szegény Ihar afférjének! Salamon már szinte látta gondolatban a pincérek kollektív nyilatkozatát, a kik Ihart viharos éjszakákon az utcára hajigálták... Salamon már ismerte a nyilatkozó pincéreket, a kik a föld alól is kibukkannak a becsületbiróság kegyetlen inkvizitorai elé...

- Az igazat megvallva, - gondolta magában szomorúan, - biz Isten, magam sem szavaznék az ostoba felem javára.

Mikor a felüknek, a ki a szomszédos kávéházban várta őket, a tárgyalás eredménye felől beszámoltak, Ihar sápadtan ivott meg egy pohár jéghideg vizet. Jóideig mind a hárman hallgattak, de Ihar most hirtelen felemelte lehanyatlott fejét.

- Várjatok, - mondta izgatottan, van egy nagyszerű ideám... Egy időre szüntessétek meg a tárgyalásokat, holnap ilyenkor referálni fogok a történetek felől...

*

Kádár kapitány éppen az ebédjénél ült, mikor a legénye egy névjegyet hozott be neki a salátás tállal együtt. A névjegyen ez állott: *Ihar Miklós* - és alatta czeruzával ez a sor: „Könyörgöm méltóságodnak, fogadjon el egyetlen pillanatra”.

A kapitány, a ki jókedvűen ropogtatta a pecsenyéjét, csodálkozva forgatta ide-oda a különös névjegyet.

- Az az ember odakünn van? - kérdezte végre a legénytől.

- Odakünn, méltóságos kapitány ur...

- Hát mondd meg neki, hogy bejöhet...

Pár percz múlva egy sápadt idegen hajlongott a bejárás függönye előtt, - Ihar volt, a kapitány ellenfele. Kádár intett a legénynek, Ihar pedig közelebb lépett az asztalhoz.

- Mit kíván? - kérdezte a kapitány némi jóindulattal.

- Méltóságod alkalmasint nem ismer, - én vagyok az az ember, a kit tiz év előtt a *Zöld Hordó*-ban megkardlapozott.

A kapitány fölhajtotta a boros poharát.

- Dehogy nem, - mondta csettintve, mintha valami régi, vidám emlékről lenne szó, - husz év múlva is felismerem, a kivel egyszer találkoztam az életemben... Ámbár most az sem volna csoda, ha nem ismerném föl, mert ugyancsak meghizott, amióta utoljára találkoztunk.

- Igen, - szólott Ihar alázatosan, a vidéki élet jól tesz a szervezetnek.

- Hát minek köszönhetem a szerencsét?

Ihar keservesen fölsóhajtott.

- Azt hiszem méltóztatott beszélni a két segédemmel... A tiszt urak ragaszkodnak a becsület-bírósághoz, - de Isten mentsen meg ettől minden becsületes embert...

Kádár kapitány mennyei ártatlansággal nézett a tétovázó Iharra:

- Hát mit tehetnék önért kedves - izé ur?...

- Mit? Mindent - a sorsom a Méltóságod kezébe van letéve... Ezek a hiénák nem értik a tréfát, - de Méltóságod egyetlen szavával megmenthetné a jövőmet és az életemet...

Kádár oly harsogó nevetésben tört ki, hogy a gombjai majdnem lepattantak a zubbonyáról.

- Beszéljen, - mondta fuldokolva, beszéljen, maga édes ember... Ilyen még talán sohasem történt, -: a segédeim háta mögött akar velem kiegyezni ötven százalékra... Itt van, igyék egy pohár bort, de beszéljen, mert ilyen jól még sohasem mulattam életemben...

Ihar bizalmasan közelebb hajolt a kamarás füléhez:

- Drága, jó méltóságos ur, - szólott - a jó Isten hetediziglen megáldja, ha megverekszik velem... Mit árt önnek, ha kiáll nekem?... Önre nem mer rosszat mondani egy teremtet lélek, - egy szegény ördögnek pedig megmenti az életét... Ha szüksége lesz valaha egy hü kutyára, szívesen szolgálatjára állok, de ugyan vágjon rajtam egyet, ha a jó Istent ismeri... Gondoljon szegény nőmre, gondoljon gyermekeimre, a kiknek ugysem hagyhatok egyebet mocsoktalan nevemen kívül...

A kapitány hömpölygött a karosszékében.

- A mocsoktalan név sokat ér, kedves izé ur... Ismertem egy keztyűst, a kinek szintén mocsoktalan volt a neve... Hát komolyan ragaszkodik ahhoz, hogy megverekedjem önnel?

- Az egész karrierem ettől függ...

Kádár jólelkűleg fölállott:

- Nem tenném meg, - de mert ilyen czukros volt, Isten neki... Ha holnap délután feljön a kaszinóba, sebtében elintézhethjük az affért... Hozza föl magával a segédeit meg egy-két árkus miniszterpapirost...

Ihar megindultan emelte szeméhez a zsebkendőjét.

- Méltóságos ur, - mondta hálásan, - egy szegény, de becsületes család foglalja önt ezentul az imáiba...

*

Kádár éppen a kilenczvenes matchot irta föl a pikében Würtenburg őrnagy ellen, mikor a kaszinói szolga titokzatosan a fülébe sugta:

- A társalgóban egy küldöttség várja a méltóságos urat...

A kapitány kisietett a szalonba, a hol két feketekabátos ismeretlen ült feszesen a kanapén. Ihar - mert ő volt az egyik - ünnepiesen meghajolt:

- Méltóságos uram, fenkölt jóltevőm, - szavalta meghatottan - engedje, hogy a segédeimet bemutassam, Vass ur, Németh ur - itt pedig László doktor, az orvos ur...

A kapitány kissé bosszusan vont vállat, majd becsöngette az egyenruhás kaszinói szolgát.

- Küldjön ki a piquet-asztaltól két urat!...

A kaszinóban szerencsére Mostár doktor is ott kibiczelt az egyik tarokkozó társaság mellett - s mikor a szolga később a gyűléstermet felnyitotta, nyolcz kifogástalan uri ember sietett be az elhagyott helyiségbe. László doktor kicsomagolta a műszereit, Kádár pedig lustán vetette le a kissé megfeszült tisztí zubbonyt.

A párbaj, a kaszinói szolgák hiteles feljegyzése szerint, kerek két másodperczig tartott. A karsebet öt percz alatt összevarrták, tiz percz múlva pedig az aláírt jegyzőkönyvet is a kezébe adták a mámoros Iharnek... Ihar mindenáron a nyakába akart borulni az öltözködő kapitánynak, a ki egy nagybácsi csöndes jóakaratóval nézte sebesült ellenfelét... Mikor Ihar megint hosszabb beszédet akart mondani a foyér fogasai között, a kapitány rémült ugrásokkal sietett vissza a kártyaszoba asztalai közé.

Szomoru meglepetés várt rá, mert Würtenburg őrnagy kétezer pointtal megelőzte. A helyettese félóra óta ó-budai fiakkerszámokat irt a táblájára, míg az őrnagy a saját tetszése szerint csinálta a kilenczveneseket és a hatvanasokat. Kádár kapitány nagyot káromkodott és gyorsan visszavette a kezéből kiadott kártyákat...

A felolvasó.

Papodi, a hirneves hegedűművész, végigjárván Közép-Európa nagyvárosait, egy tavaszi estén a Múzeum-utczában szivta magába az áprilisi levegőt. Czigarettázott és semmire se gondolva nézte a sétálgató varróleányokat, mikor az egyik grófi Ház kapuja alól egy dolgozókabátos fiatal ember bukkant hirtelenül eléje.

Papodi nagyot nézett, mert a dolgozókabátos fiatal ember, a ki lihegve fogta meg a karját, sem kalapot, sem nyakkendőt nem viselt. De nem volt ideje a töprengésre, mert az ismeretlen izgatottan így szólt hozzá:

- Uram, a jó isten hozta az utamba. Ön meg fogja menteni az életemet.

- Mit kíván? - kérdezte Papodi értelmetlenül.

A fiatal ember közelebb huzta a nagy művészt a falhoz, s aztán így folytatta:

- Az egekre kérem, jöjjön idebb, mert a kegyelmes ur megláthatná az ablakból.

- Mi közöm a maga kegyelmes urához?

- Uram, - szólott most esdekelve az ismeretlen, - nem kérdem, ki ön, szegény ember-e, herczeg, vagy uralkodó fejedelem? Az életemről van szó, - mert bizony Isten csufot tesztek magamon, ha meg nem könyörül rajtam...

Papodiban fölülkerekedett a romantikus bohém, s jobbkedvűen folytatta:

- Hát hogyan menthetném meg az életét?

- Jószívű ismeretlen, barátom, megmentöm, - hallgasson meg. Ön egy szánszámraméltó rabszolgát lát maga előtt, - hajnaltól napestig a köszvényes grófnak kell felolvasnom a francia ujságokat. A kegyelmes ur, ha a rheumája jobban megkinozza a szokottnál, akár hét nap, hét éjjel sem unná meg a *Débats*-t és a *Temps*-t. A tavaszi változások most kegyetlenül bánnak a gróf szegény végtagjaival, - hétfő óta még öt perczre sem távozhattam el a kipárnázott karosszékétől.

Papodi jóízűen elnevette magát.

- Ugy gondolom, nem kívánja, hogy ön helyett a kegyelmes urnak felolvassak?

- Nem, másról van szó, - egyenesen az életemről, mint az imént szerencsém volt mondani. Katinkát két év óta imádom, de Katinka csak egyszer szabadulhat el évenként a férje csongrádmegyei pusztájáról. Mindeddig sohasem voltam vele egyedül négy fal között, - érti-e, jó uram, mit jelent ez? Két év óta minden éjjel a jövődöbeli találkozást színezem ki magányos ágyamban, - de hétszáz napja hiába várjuk, hogy a sors egy légyottot megengedjen. Most itt van az alkalom, - Katinka tiz perczcel ezelőtt értesített, hogy esti kilencz óráig Budapesten marad, - kilenczkor pedig tovább utazik a bécsi személyvonattal. Két isteni órát tölthetnénk végre együtt, - de a kegyelmes ur még tiz perczre sem hajlandó elbocsátani a karosszékétől. Mit tegyek, hova forduljak segítségért? Elhatároztam, hogy a legelső idegent megszólítom, - mert öt percz alatt vissza kell térnem a kegyelmes ur ujságaihoz.

Papodi jóakarattalag bólintott.

- Ön tehát azt kívánja, hogy én menjek el ön helyett a Katinka fogadójába...

- De uram...

- Hát akkor mit kíván?

Az idegen türelmetlenül integetett.

- Hát nem ért? Ön jószívűnek és intelligensnek látszik -, ne üzzön tréfát a szenvedéseimből.

- Becsületszavamra, sejtelmem sincs arról, hogy mit tehetnék önért...

- Értsen meg, - tervem a következő: Ön fel fog jönni a kegyelmes urhoz, s hirül hozza, hogy Gida bácsi haldoklik...

- Gida bácsi haldoklik? - szólott Papodi bámulva.

- Ugy van, Gida bácsi haldoklik. Gida bácsi a közös nagybácsink, - mert azt hiszem, nem kell bővebben magyarázgatnom, hogy ön pár perczig a testvéröcsémként fog szerepelni a kegyelmes ur színe előtt...

- Én leszek a testvéröcsém?

- Természetesen. Kisírt szemmel fog könyörögni a kegyelmes urnak, hogy bocsásson el a nagybácsink halálos ágyához...

- Kisírt szemmel fogok könyörögni?

- Ugy van -, de most már nincs időnk a beszélgetésre...

Papodi megcsóválta a fejét, de hirtelen elnevette magát, mikor az idegen szomorú arcába nézett. Az ismeretlen oly meghatóan nézett rá, hogy egy kőszikla is meglágyult volna a pillantására. Papodiban egyszerre fölébredt a bohém, a jószívű, vakmerő művész, a ki mindenért rajong, a mi romantikus. Eszébe jutottak saját kalandjai, a havas szentpétervári esték, a szőke weimári kisasszonyok, a holdvilágos éjszaka, melyet egy tavasszal a nimesi piac szökőkútja mellett töltött. A szíve megtelt poézissal - s barátságosan ütött néhányat a kegyelmes ur rabszolgájának vállára.

- Jó, nem bánom, - de magára vessen, ha a tervünkkel felsülünk...

Az idegen elkapta a Papodi kezét.

- Az isten áldja meg azért, a mit tett - együtt fogunk imádkozni Katinkával az ön hosszú életéért...

Papodi jóhiszeműleg bólintott.

- Imádkozni, - tudom, - héttől kilenczig együtt fognak imádkozni a légyotton.

Mig a gyönyörű márványlépcsőn fölfelé mentek, a dolgozókabátos fiatal ember így szólott:

- Ne feledje el a nevünket, engem Fejér Károlynak hívnak...

- És engem?

- Ön Fejér Miklós és főnökhelyettes az államvasutak fűtőházában...

- És a nagybácsi?

- Fejér Gedeon nyugalmazott püspöki jószágkormányzó.

- A kinek ön a kikiáltott kedvence.

- Ugy van - és az öregnek saját háza van a borz-utczában...

- És teméntelen papirjai...

- Meg terjedelmes birtokai a Dunántul...

- Melyeknek zömét ön fogja örökölni...

- Világos. Az édesatyánk ispán volt Györmegyében...
- Természetes. De a másokért vállalt kötelezettségek koldusbotra juttatták...
- És öreg napjaira szegényül halt meg a fővárosban...
- A kis hugait pedig Pali bácsi nevelteti a *Sacré Coeur*-ban...

Fejér meglepetve nézett Papodira:

- Hát ezt honnan tudja?
- Csak van annyi fantáziám, hogy kitaláljam...

A puha, vörösszőnyeges foyerben Papodi így szólt a kísérijéhez:

- Ha a kegyelmes ur kidobát a komornyikjával, ön fizeti a kórházi költségeket...

A nagy hegedüs sok kitűnő színművészt látott már hosszú vándorlásai közben, de még soha sem látott olyan tökéleteset, mint a legujabb barátja. Mikor a rejtett tapétaajtón át a gróf privát lakosztályába benyitottak, Fejér minden átmenet nélkül szivettépő zokogásra fakadt.

- Mi baja? - kérdezte Papodi ijedten.
- Szegény, szegény Gida bátyám! - sikoltotta a kegyelmes ur felolvasója...

Mikor a könyvtári szoba bőrkárpói és antik könyvhátai közé beléptek, Papodi így sóhajtott magában:

- Ha most ki nem kergetnek, akkor soha...

De nem maradt több ideje a töprengésre, mert Fejér, a ki megtörve ballagott a nyomában, hirtelen félretolta az utjából.

- Kegyelmes ur, - szólt csukló hangon, - épp e pillanatban hozzák hírül, hogy a szegény Gida bácsi halálán van.

Papodi csak most látta meg a grófot, - egy barátságtalan arcú öreg urat, a ki a bepólyázott lábát fájdalmasan pihentette az előtte álló fauteuilen.

- Ki van a halálán? - kérdezte a gróf.
- Gida bácsi, az öreg Fejér Gedeon... Az öcsém épp most érkezik a bácsi halálos ágyától...

Papodi a mély karakterek póz nélkül való fájdalmával hajolt meg a bámoló gróf előtt.

- Ugy van, kegyelmes ur, az egyetlen nagybácsink... Az orvos csak perczekeket ígér, mert az agg ember ereje rohamosan fogy. Ha a bátyám még életben akarja találni, nem szabad neki késni egy pillanatot sem.

A gróf valami érthetetlen malicziával nézte végig a gyászbaborult Papodit.

- Ön a Fejér testvéröccse?
- Szolgálatára, kegyelmes uram...
- Budapesten lakik?
- Nem, Brassóban...
- És mivel foglalkozik Brassóban?
- Főnökhelyettes vagyok az államvasutak fűtőházában...

Fejér most a szeméhez szorította a zsebkendőjét...

- Szegény jó bácsi, - tiz évig apám volt az apám helyett.

A gróf résztvevően fordult feléje.

- Nem szabad késnie... siessen a szegény bátyja halálos ágyához. De mivel gyalog nem mehetnek, - hol is lakik a bácsi?

- A borz-utczában...

- Ki fogja adni a parancsot, hogy a kocsis, a ki a grófnét a ligetből hozta, ne fogja ki a lovakat, hanem vigye el önöket a borz-utczába...

Fejér ijedten nézett a kegyelmes urra, a ki jóakarattal folytatta:

- A kocsis ott fogja várni a kapu előtt - ilyen esetben mindig lehet használni egy pár jóra való lovat...

Papodi szerényen tiltakozott.

- Minek, a szegény bácsi maga is tart négy lovat...

Az öreg kegyelmes ur most hirtelen homlokára csapott.

- Várjon, - sajátságos volna, ha a sejtelmem beigazodnék... Honnan származott föl Budapestre a szegény Gedeon bácsi?

- Torontálból, szólott Papodi bizonytalanul.

- És körülbelül mennyi idős lehet?

- A hetvenet már jócskán túllépte...

- Nem volt ifjkorában a pozsonyi országgyűlésen?

Papodi tétovázva hajtotta le verejtékes homlokát.

- De igen... úgy tudom... ott kellett járnia...

A gróf az ég felé emelte a kezét.

- Ugy ő az... Gida... a tulajdon Fejér Gidám... Együtt voltunk a pozsonyi diétán, sőt együtt is laktunk két évig a süket Grünsperg Ágostonnénál...

Fejér, a ki az egész nagybácsit az ujjából szopta, rémülten védekezni próbált.

- Lehetetlen... Gida bácsi sohasem említette a kegyelmes urat...

- Pedig ő az... semmi kétség... a legapróbb detail is reája illik... Szegény, öreg barátom, hát így kell-e hallanom felőled!...

A pólyás lábát könnyeden leemelte a székről, majd így folytatta megilletődve:

- A rheumán szünni kezd... a lelki fájdalom megölte a testit... Egy kis szabad levegő nem fog ártani... szívesen elkísérem önöket a Gida bácsi halálos ágyához...

Fejér megkapaszkodott az egyik bőrfauteilbe.

- Nem lehet, dadogta, nem engedhetem, az izgalom megárthatna Excellenciádnak...

Papodi komolyan bólintott.

- Az orvosi tudomány tisztára kiderítette, hogy a lelki izgalmak a végletekig fokozzák a rheumás fájdalmakat...

A gróf fölkel a helyéből.

- Az orvosi tudomány gyerekjáték - és az orvosi tudomány nem tarthat vissza engem attól, hogy a haldokló barátomat fölkeressem.

A lábát kényeskedve nyújtotta ki, majd fürgén elbiczegett a csengetyűig.

- A kocsis ne fogjon ki, mondta a komornyiknak - és te gyorsan elő fogod készíteni a könnyebbik téli bundámat...

A komornyik kiment a bundáért, a gróf pedig gyorsan összeszedte a szétszórt czókmókjait.

- Mit fog mondani az én öreg czimborám, ha váratlanul betoppanok hozzá negyven év után...

A dolog nem látszott többé tréfának és Fejér tántorogva gubbaszkodott össze a bibliothéka sarkában. Papodit egyszerre elkapta a gondtalan bohém jókedve.

- Kegyelmes ur, mondta szemtelenül, ugyan mit szólna, ha a szegény Gida bácsi egyáltalában nem volna a világon?...

A kegyelmes ur most hangosan elnevette magát.

- Semmitsem szólnék, mondta, mert egy pillanatig sem hittem benne...

- Nem hitt?

A gróf mélyen belenézett a Papodi szemébe.

- Nézzen meg, mondta, nem ismer?

- Nem emlékszem...

- Pedig ismerhetne, mert én is ott voltam a Lajos főherczeg kíséretében, mikor a Wieniawszky Legendáját játszotta az olasz király udvarában...

Papodinak eszébe jutott a római koncert, hol káprázatos diadalt aratott a királyi palota nagy termében. Szemérmetlen jókedvvel kérdezte:

- Hát Exczellenciád rám ismert?

- Rögtön, a mikor a küszöbömet átlépte. És mivel nem volt valószínű, hogy a fűtőházzal cserélte volna el a hangversenytermek pódiumát, büntetésből én is kijátszottam önök ellen a haldokló Gida bácsit...

Fejér értelmetlenül dadogott valamit, de a gróf vidáman folytatta:

- Tudtam, hogy összeesküvés van a dologban, de mivel a rheumám szerencsésen elmúlt, kivételesen szabadságot adok önnek ma estére.

Fejér hálásan hajlangott, Papodi pedig így szólott vissza az ajtóból:

- Gida bácsi sajnálni fogja, hogy a barátja távollétében kell behunynia örökre a szemeit.

A velőcroquette.

- Tárgyilagosság? - nevetett az öreg Horváth, a ki félszázad óta lankadatlan szorgalommal írja a színházi kritikákat. A ki a kritikustól tárgyilagosságot kíván, nem cselekszik okosabban, mint a ki desztillált vizet akar meríteni a gémes kutból. Az érzésekhez is annyi idegen elem keveredik a lélek mélységeiben, mint a mennyi a kut fenekén a víz tisztaságát megzavarja. Objektivitásról csak akkor lehetne beszélni, ha az emberek automatáknak születnének. A míg a vélemények az elmén és a szíven szűrődnek keresztül, nem lehet tárgyilagosság vélemény, mert a szív és az elme éppen annyiféle, a hány ember jár itt a földtekén... Az objektivitás alig lenne egyéb, mint az érzések és gondolatok egyenruhája, - holott van-e csak két ember, a ki egészen egyformán érezne? Sőt tovább megyek, még ugyanaz az ember is kétféleképp gondolkodhatik különböző körülmények között, a nélkül, hogy a következetlenség hibájába esnék... A megalkotott véleményemben nem csupán a logikának van része, hanem a hangulataimnak, a testi érzéseimnek, sőt az ég derüjének vagy felhőinek is. Egy mosolygó nyári napon szépnek tartanak valamit, a mi novemberben haraggal tölt el. Szóval méltányosan csak a gépektől lehet kívánni a tárgyilagosságot, de még az objektív hőmérő is rosszul működik a nedvesebb helyiségben... Hogy a beszédem világosabb legyen, ezennel elmesélek nektek valamit a Tárgyilagosság génuszáról...

Mese a tárgyilagosság génuszáról.

Az isteneket száműzték az Olympusról, a mithológia felségei, fényes udvarukkal egyetemben, gyarló földi módon keresik ezredévek óta a kenyerüket. Merkúr mint táviratkihordó szolgálja az éjjeli redakciókat, Bachus borügynökképp dolgozik egy nagy kiviteli társulatnál, Pán az oboét kezeli az orfeumi zenekarban. Mit tehetett volna a tárgyilagosság Génusza, mikor e hatalmas urak is ilyen szomorú állásokba jutottak? A szegény Génusz, a kit utóbb már ki akartak tenni Bakács-téri hónapos szobájából, végül mint hangverseny-bíráló nyert alkalmazást egy kormánypárti napi lapnál. Ez állásba egy tanfelügyelő révén jutott, a ki a követül fellépő minisztert erkölcsi támogatásban részesítette.

Itt dolgozott a tárgyilagosság Génusza havi százhusz forint fizetésért. Mit kellett szenvednie, jó Isten, e szerény összeg fejében! A szegény Génusz vaczogó foggal nézte a zongorákat és a hegedűket, s ha egy dekolletált szatínruhát meglátott, rémült pillantással tekintett szét a Vigadó nagytermében. De megőrizvén hajdankori erényeit, a becsületes Génusz megható tárgyilagossággal emlékezett meg bírálaiban a vendégművésznők regisztereiről, a magas c-ékről, a brillians technikákról és a hegedűpiece-ek kitűnő interpretálásairól...

Egy januári estén történt, hogy a tárgyilagosság Génusza velőcroquettet rendelt egy vendéglőben. A hangverseny nagyon kifárasztotta és a szegény Génusz úgy falt, mint a kiéhezett farkasok. A velőcroquette furcsa anyagokból készülhetett, mert a Génusz kínos fájdalmak közt ébredt föl másnap reggel az ágyában. Olyan különösen érezte magát, a hideg borzogatta és az egész mindenség ismeretlen világításban tánczolt a szeme előtt. A Génusz, a ki sohasem tapasztalt hasonló érzéseket, rosszkedvűen járt-kelt egész nap a rendes állomásai között. Mikor este a megszokott zsölljét elfoglalta, idegesen igazgatta aranyos csiptetőjét, melyen át a gyülekező közönséget szemlélni szokta.

- Milyen hideg van, mondta, milyen gyalázat, hogy így takarékoskodnak a fűtéssel...

A szobrok esetleneknek tündek föl előtte, a hölgyek mintha izléstelenebbül öltözködtek volna. Egy szép lipótvárosi asszony, a kit máskor mindig mennyei kedvvel nézegetett, most

együgyünek, kiállhatatlannak tetszett előtte a bő, lebernyeges karjával. A Génusz fáradtan, kimerülve bocsátotta le a gukkerét.

- Sohasem láttam, dünnyögte bosszusan, ilyen unalmas társaságot...

Mikor a tapsvihar, melyet a Barbi Alice gyönyörű éneke keltett, valahogy lecsitult a pódium körül, a Génusz megvető pillantást vetett a habituék mámoros seregére.

- Milyen idők, mondta kedvetlenül, hogy az ilyesmit is éneknek nevezik...

A szerkesztőségben később másfél hasábot irt a Barbi állítólagos kudarczáról... „A kisasszony - szólott cikkében - ügyesen felülteti azt a könnyen hívő tömeget, mely, az európai hangverseny-termeket megtölti. Milyen affektálása az érzéseknek, mennyi hamis, ok nélkül való páthosz...” És a főispánok, a kik a kormánypárti kritikákat olvasni szokták, aznap meggyőződéssel bólogtak a kaszinó olvasóasztala körül.

- Ugy van, mondták, a reklám tesz mindent ebben a megromlott században...

*

A beteg Génuszt, a ki végül már száraz borjufilet-ken tengette nyomorult életét, Abbáziába küldték az orvosok, hogy fáradalmait kipihenje. Fiuméba még hóékék vonszolták a meg-süppedt vonatot, a Quarnero kis öblében viruló pálmák köszöntették a pőfékelő gőzhajót. A Génusz, a ki borzongva haladt végig a Karszt kietlen hóhegyein, egyszerre az olasz ég édes levegőjét érezte az isztriai partokon...

Aranyos tavaszi napsugár köszöntötte a februári délelőttön... Boldogan dobta le nehéz téli-kabátját és világos felöltőben, ezüstös sétatálczával indult meg az ikai gyaloguton. A tenger kék hullámai egy tizenhatéves gyermekleány vizes kék szemére emlékeztették. A félszigetek sötéten nyultak bele a mosolygó égboltba, a villákból pedig selyembluzos leányok néztek kíváncsian feléje. Olyan édes volt élni, olyan csodálatos mese volt ez a hirtelenül kimosolygó tavaszi nap! A Génusz vigan verdeste sétatálczájával a vörhenyeges sziklákat, és a mikor később egy ismerős budapesti család bukkant ki eléje a fordulónál, föl szeretett volna kiáltani örömeiben...

Szántóék voltak, a nagy vasuti vállalkozó családja, mely rendes szokásához hiven most is itt várta be a nemzetközi tavasz megérkezését. Szántóné szinpadi sikoltást hallatott, Sárka pedig pirulva nézett a Génuszra kalapjának gyönyörű vadrózsái alól...

- Ez szép, mondta a selyemruhás Szántóné, - Aphroditének férfi utódai vannak az Adria hullámaiban...

Együtt kóboroltak a tengerparton, egy órákor pedig, mikor a Szántó család pokoli étvággal szokta megrohanni az éttermet, együtt mentek vissza hármában a villákkal szegélyezett országuton...

- Természetesen velünk ebédel, mondták neki a jókedvű hölgyek.

A Génusz nem sokat kérette magát, Szántóné pedig bizalmasan beléje karolt.

- Kivánságra jött, mondta - egyenesen az ég küldte a Quarnero mellé... Ma este hangverseny lesz a Stefániában és Sári három Schubert dalt ad elő a vendégek óhajására...

Sárka bájosan elpirult.

- Oh mama, suttogetta, hogy lenne bátorságom énekelni, mikor az ország legelső kritikusa is ott fog ülni a közönség közt...

*

Sárikának mindazonáltal volt bátorsága és mikor fehér csipkeruhájában a pódiumra lépett, a fiumei tengerészakadémia növendékei éktelen tapsviharral fogadták. A Génusz, a ki délben pompás étvágygyal ebédelt, gyönyörködve nézett körül a nippnek beillő koncertteremben, s látván a kápráztató hölgyközönséget, vigan dudolgatta magában a felhangzó ouverture vezérlését...

Sárka, a ki a zeneakadémiában a negyedik díjat nyerte, valóságos fölindulás közt libbent le a szőnyeges emelvényről. A világtörténelemben csak halavány példái találhatók a Sárka sikerének s a tengerészakadémia növendékei szét akarták szedni a hangversenyterem falait. A grófnők mosolyogva lorgnettezték a mamájához huzódó művésznőt.

- Mily édes kicsike, szólottak az aranyifjúság tagjai...

A Génusz, a ki ötezer koncertet hallgatott meg e világi életében, mámorosan lobogtatta a zsebkendőjét.

- Milyen tehetség, deklamálta, mily regiszterek, milyen c-ék! A kicsike Kopenhágától Athénig meghódítja a pókhálós Európát...

Sárka később belekarolt a Génuszba és félénken szögezte rá vizes, ártatlan gyermekszemét.

- Igazán jó voltam, Génusz ur, igazán? - kérdezte tőle pihegve...

A Génusz másnap a tengerre nyíló terráson írta meg abbáziai tárczáját. Az öbölben fehér vitorlák usztak, a víz pedig gyöngén locsolta a sikamlós sziklákat. A sétatérén katonazene játszott és a trónörökösné egy bájos kis csipkekalapban sétált a sütkérező vendégek között. A papíron napsugarak táncoltak és aranyos verőfény lopózott a Génusz szívébe is. A tenger, a napsugár, a katonazene tette-é, de a Génusz tollából mámoros versek lopóztak a hófehér papírra... A Génusz ezt írta: „Ime, megjött a rég várt tehetség, mely rövid időn forradalmat fog csinálni a hangversenytermek habituói között... Egy év múlva egész Európa e kis leány dicsőségét visszhangozza...”

Ekként írt a Tárgyilagosság Génusza a jelentéktelen kis akadémiai növendékről - holott három hét előtt fekete epével czáfolta le a világraszóló olasz leányt... „És a Génusz - fejezte be az öreg Horváth - éppen ezáltal lett emberré, mert halandó lény csak a saját lelkén szűrheti át az érzéseket és a benyomásokat.... A Génusz mindakét esetben igazat mondott, mert mind a kétszer azt írta le, a mit érezett...”